

UNITED NATIONS
United Nations
Interim
Administration
Missionin Kosovo

UNITED NATIONS
Mission
d'Administration
Intérimaire des Nations
Unies au Kosovo

KUVENDI I KOSOVËS SKUPŠTINA KOSOVA
ASSEMBLY OF KOSOVO

Kasým, 2003. Nr. 3

Kosova Meclisi Bapkaný Nexhat Daci, Lüksemburg Hükümet Heyeti'ni kabul etti

DACÝ: Kosova'yý yönetmek için
insancýl ve dođal kaynaklara sahibiz
JUNCKER: Birleþmiþ Milletler

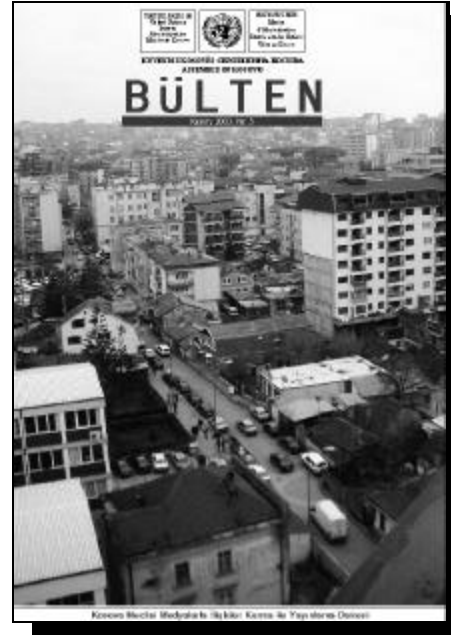
Daci - Juncker karþýlaþmasýndan bir an

**Örgütü'nün 1244 Rezolüsyonu ve yerli
ile uluslararası enstitülerinin iþbirliði
yolundan gidilmeli**

Sayýsýz gazeteciyle birlikte,
Lüksemburg Hükümeti Heyeti'nin
baþýnda bulunan Bapbakan Claude
Juncker'i, Kosova Meclisi Bapkaný Nexhat
Daci kabul etti. Bu kabul sýrasýnda Daci,
sözkonusu konuklarý Kosova'daki devinimler
ve ayný zamanda özgürlük, demokrasi,
bütünlüklü geliþme ile Avrupa-Atlantik strük-
türlerine entegre edilme için Kosova halkýnýn
amaçlarıyla haberdar etti.

Lüksemburg Bapbakanýyla yaptýđý
görüşme sýrasýnda Profesör Daci,
Kosova'daki yeni realite ve onun halkýnýn
gereksinimine gereken anlayýþýn göster-
ilmediði yüzünden, savaþ sonrası yıllarda
Kosova'da duraksamanýn kaydedildiđine de
iþaret etti. Diğer yandan Daci, uluslararası
yardým yaný sýra, Kosova'nýn bütünlüklü
geliþmesi için yetkilerin yerli enstitülere
aktarýlmasýnýn da gerekli olduđunu belirtti.
Kosova'yý yönetmek için gereken sorumlu-
luđu üstlenmemiz amcýyla, insancýl ve dođal
kaynaklara sahibiz derken, Sayýn Grosman
ve Kosova konusuna ait Temas Gurubu'nun
tutumlarýnýn oldukça faydalý olduđunu vur-
guladı.

Görüşmenin devamýnda konuşmada bulu-
nan Lüksemburg Bapbakaný Claude Juncker,
Kosova'ya, Kosova'yla ilgili tutumun sağlan-
masý fonksiyonundaki enformasyonlarý toplama-
sý amacıyla geldiđini belirtti. Juncker'in
sözlerine göre. Kosova'nýn geleceđi için

ÝÇERÝĐÝ:

DACÝ: Kosova'yý yönetmek için insancýl ve dođal
kaynaklara
sahibiz..... 2

**Ayrýým Yapma'ya karþý Yasa Tasarýsý
görüşülüyor... 7**

**Anayasa Çerçevesi'nin değipmesi ve tamamlan-
masýna ait Çalıþma Gurubu kurul-
du..... 3**

**Kosova'da hukuk sistemi ve mahkemelerin bir
bölümündeki
bunalým.....12**

Kosova'da seçim sistemi Reformu ve kadýnýn

Redaksiyon:

Sherif Konjufca, Shefqet Rexhepi, Celal Ýlyas, Edona Fetahu

Ýrtibat telefonlarý:

038 211 186, 038 211 949, 038 211 189, 044 127 921

Tel/fax: 038 211 188

E- mail:

media_kuvendi@hotmail.com

Anayasa Çerçevesi'nin deđipmesi ve tamamlanmasýna ait Çalýpma Gurubu kuruldu

Anayasa Çerçevesi'nin deđipmesi süreci, bu Meclisin real bir yanapýmýdýr. Ayný zamanda

Bu yýlýn 30 Ekim tarihinde düzenlenen Meclis toplantýsýnda, Anayasa Çerçevesi'nin deđipmesi ve tamamlanmasýna ait çalýpma gurubunun kurulmasýyla ilgili öneri görüþüldü. Toplantýnýn baþýnda, Kosova Hükümeti ve Adliye, Yasacýlýk ile Anayasa Çerçevesi Komisyonu'nun, Anayasa Çerçevesi'nin deđipmesiyle ilgili istemlerini kýsa çizgilerle açıklama yaparken, Komisyon Baþkaný Prof. Arsim Bajrami, bu girişimin Anayasa Çerçevesi'nde bütünlüklü Anayasa esasý olduğunu ve deđiptirgeler sayesinde Anayasa Çerçevesi'nde deđipmeler ile tamamlamaların yapýlması yönünde Meclise hak verdiđini belirtti.

Diđer yandan bu girişim, kendi önsözü ile geçici hükümlerinde, sorumlulukların zaman zaman uluslararası enstitülerden yerli enstitülere geçmesini öngören Anayasa Çerçevesi ruhundadır. Ayný zamanda bu Çerçeve, supstansiyel özyönetimin zenginleşmesi ve Kosova'daki uluslararası administrasyon misyonunun gerçekleşmesi doğrultusunda UNMIK ile uluslararası administrasyona yardımın sunulması amacıyla, süreçte değipmelerin yapýlmasını öngörmüştür.

Uluslararası administrasyondan sorumlulukların tek yönlü üstlenilmesi olayları mevcut değil

UNMIK strüktürlerinde olduğu

Meclis'in kendi çalýpmalarıyla gereksiz beyler yapmaya ya da sorumlulukları tek yönlü üstlenmeye çabaladıđý söylentileri olduđu için, herpeyden çok bunun yapýlması gereklidir. Fakat, düþünceme göre bu, uluslararası administrasyondan sorumlulukların tek yönlü üstlenmesi deđil, ortak sorumlulukların baþarıyla gerçekleşmesi amacıyla Kosova Meclisi'nin UNMIK'e sunmuş olduđu oldukça yapýcý taleplerden biridir. Bu yönde bizler, Kosova'daki Misyonun gerçekleşmesi sözkonusu iken, UNMIK'in korkuya kapýlması dođrultusunda elimizden geleni de yapmaya hazýrýz. Demek oluyor ki, kendi özyönetim kapasitelerini güçlendirmekle bu halký yeteneleştirmeli ve bu Meclis'in belirlemiş olacađý bir dönem için Kosova halkının politik isteklerinin nihayi kararlarının alınması yönünde güçlendirmelidir. Anayasa Çerçevesi'nin esas amacı gerçekleştirildiğinden ötürü, Anayasa reformunun yapýlması gereklidir. Bu Çerçeve'nin esas amacı, Kosova'da demokrasi enstitülerinin kurulması amacıyla, Anayasa esasının sağlanmasıydý. Bu enstitüler daha önceden kurulmuş, fakat hala Anayasa'daki sýnyrlandırmalara göre çalýpmaktadır. Fakat, düþünceme göre, 1244 Rezolüsyonu'nda öngörülenler gerçekleşmiş deđildir. Bu herpeyden önce, Kosova'ya ait supstansiyel özyönetim konumunun gerçekleşmemesine

diğer enstitülerin varolduğu sýnyrlandırmaları gözönünde bulundurarak, supstansiyel özyönetim konumundan hala oldukça uzak olduğumuz sanýsındayım. Kosova yönetim kapasitelerinin kurulması ve güçlendirilmesi amacıyla, içerikli Anayasa reformuna gidilirse, o zaman supstansiyel özyönetimin sağlanması oldukça önemlidir. Düþünceme göre, Anayasa reformları bu anda üç temel amaç yönünden gitmektedir. İlk amaç, sorumlulukların aktarılması amacıyla Anayasa ve Yasa esasının kurulmasıdır. Hükümet, Kosova Meclisi ve ayný zamanda UNMIK ile özel temsilci, yetkilerin aktarılması sürecine geçileceğini ifade etmişti.

Supstansiyel yetkilerin aktarılması amacıyla, Anayasa esasının sağlanması gereklidir. Anayasa reformunun ikinci amacı, uluslararası standartları yerine getirmesi, daha doğrusu statüsten önce standartlar formülüne göre ilerleme kaydetmesi amacıyla Kosova enstitülerine gereken olanakları sağlamasıdır.

Düþünceme göre, bu Meclis ile Kosova Hükümeti'nin elinde varolduğu yetkileriyle, standartların yerine getirilmesi yönünde bizler fazla birpey yapamayız. Bu standartların gerçekleşmesi yönünde ne kadar yetenekli olduğumuzu göstermemiz amacıyla, verilen sorumlulukların artırılması, daha doğrusu yeni yetkilerin verilmesi gerek-

lidir.

Üçüncü amaç ise, 1244 Rezolüsyonu'nun kesinleştirilmesi ve final statüsün körüklenmesi doğrultusunda UNMIK'e gereken yardımın sunulmasıdır.

Düncemize göre, UNMIK ile Birleşmiş Milletler'in strateji amaçlarından birini, Kosova statüsünün finalizasyonu sürecini körüklemesi olmaktadır. Ve bu sadece, Kosova'daki askeri ile sivil katılımların bağlantısı olmadan yetkilerin Kosova enstitülerine aktarılmasıyla sağlanabilir.

Anayasa Çerçevesi'nin deşmesi süreci, bu Meclis'in real bir

Dünceme göre, sorumlulukların kanuni yolla üstlenmesi yönünde UNMIK'in Kosova'daki Misyonunu başarıyla sona erdirmesine yardımda bulunursak, o zaman bu gerçekten reel siyasettir. Fakat, bu Meclis Kosova'nın yeni Anayasasının hazırlanmasına bir an önce geçmeye zorludur ve bu Anayasa, Kosova halkının politik isteği implementasyonu konusunun çözümlenmesine kadar hazır olmalıdır. Tek sözle bu yöndeki hazırlıklara bir an önce geçilmelidir, dedi konuşması sırasında Profesör Arsim Bajrami.

belirli Komisyonu'na, tüm yetkileri alması, geniş profesyonel ve ulusal esaslı etkinleştirmeleri ve uluslararası yardım aramaları için mücadele etmelerini istedi. Biz, bu sürece UNMIK'in hukuk dairesinin katılımını (bu konuda oydaş olduk) istedik ve bu konuda anlaşmaya vardık.

Sabri Hamiti, Kosova Meclisi'nde LDK Partisi Gurubu adına, bu girişimi desteklediklerini ve girişimin bağılatılması için günün çatışmasını, dolayısıyla Kosova yurttaşlarının büyük bir gereksinimi olan, Kosova'da genel yapımın ivmeliliği için geçerli olan

Kosova Meclisi toplantısından bir an

yanabımdır. Aynı zamanda bu, Meclis'in hemen yeni Anayasa'yı hazırlaması çalışmalarına geçmesinin gerekli olduğu demek değildir. Anayasa Çerçevesi'nde deşimler yapılmaya kadar, Kosova, halkın politik isteğinin yerine getirmesi konusunun onaylanması ile...

Konuşmasının devamında Kosova Meclisi Başkanı **Nexhat Daci**, milletvekillere bazı bilgiler verdi ve Başkanlığı'nın, son iki toplantısında, bu adım konusunda tartışmalarda bulunmuş ve yönlendirilmiştir. Biz bugün sadece süreci bağılatmaktan konuşuyoruz, bundan dolayı tartışmacılara, çalışmaları...

Anayasa Çerçevesi üstüne gerekli deşimlerin yapılması sürecinin bağılatılması gerekliliğini destekledi. Bu konuda belirli tüzük de mevcuttur. Kosova Anayasa Çerçevesi'nin 14. maddesi, bu sürecin bağılatılması için olanak sağlıyor. Aynı zamanda, Kosova Meclisi Yönetmeliği ile, olası deşimlerin yöntem ve...

belirledik. Sonunda, biz önceden de Anayasa Çerçevesi'nde değipmeler yaptık, öyleki bu özel bir olay değil.

Biz, Kosova Meclisi Bağkanlık Kurulu'nun önerisi üzere, Çalışma Gurubu'nun kurulması yönünde önerisine de sahibiz. Bu çalışma grubunda yer alacak ad ve yapısı konusunda benim uyarım yok, ancak, Kosova Meclisi'nde LDK Partisi Gurubu adına, bu Komisyon'un, 7 üyeden oluşması gerektiğini düşünüyorum. Ve hemen LDK adına, bu Gurub'ta, ünlü hukukçu ve bu Meclis'in saygıdeğer milletvekili Sn. Nekibe Kelmendi'nin bulunmasını öneriyorum.

Dragişa Krstoviğ, bu girişimin, hukuk konuları, yasama ve Anayasa Çerçevesi'ne ait Meclis Komisyonu'nda görüldüğünü ve orada Sırp topluluğunun temsilcilerinin bu girişime karşı olduklarını, bunu, Anayasa Çerçevesi'nin de şimdi uygulananı olduğunu, yetkilerin aktarılmasından başka birpeyin ilginç olmadığını ve Anayasa Çerçevesi'nin bu tür girişimi ve bu tür değipmeleri için zamanı olmadığını dair açıklama yapıldıklarını bildirdi.

Anayasa Çerçevesi'nin 14. Bölümü'nde yazdığına göre, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Özel Temsilcisi'nin, geçici özyönetim enstitüsüne yetkilerin ve görevlerin aktarılmasını sağlamak için gereken önlemleri alması gerekir. Ve bana göre bu yeterlidir, Özel Temsilci'si, kendisi değerlendirdiği zaman, geçici enstitünlere yetkileri aktarabilmesi için bu yeterlidir.

Diğer yandan, bana göre, 14.3 noktasında GSÖT'nin, kendi girişimi ya da Meclis üyelerinin üçte birinin desteklediği istem esasız üzere, Anayasa Çerçevesi

bildiğinin belirtilmesi iyi bir şeydir. Ben, bu istemin, Meclis üyelerinin üçte biri tarafından desteklenen bu istemin, Mecliste kabul edileceğine kesinlikle inanmaktayım. Ancak, Genel Sekreter Özel Temsilcisi'nin, bundan hemen sonra, değipmeleri yapıp yapmayacağı konusunda emin değilim. Çünkü o, ilk önce, tümümüzün hep beraber çaba gösterdiğimiz standartların yerine getirilmesi, az değil, çok sayıda olan ve çok yavaş ya da çok zor ya da gerçekleştirilmesi zor olan standartların yerine getirilmesini isteyecektir. Standartlar yerine getirilince, ondan sonra çok daha bazı sorunlar da çözümlenecektir, dolayısıyla Anayasa Çerçevesi'nin değipmesi de ya da Kosova Anayasası'nın getirilmesi için hazırlıkların ciddi bir şekilde sürdürülmesi konusu ve tabii ki bundan sonra daha çok sayıda sorunların çözümlenmesi de gündeme gelecektir. Demek oluyor ki biz şimdi Anayasa Çerçevesi'nin değipmesi için değiliz. O, şimdi işlevliliğini korumaktadır ve bana göre o, hem Meclis hem de diğer geçici enstitüsünün işlevliliği için çok güzel, normal hukuk çerçevesini tepkil etmektedir.

Bu andaki durum, Kosova enstitüsünün başarılı çalışabilmesini engelliyor

Ramush Haradinaj, Kosova Meclisi'nin, Anayasa Çerçevesi'nin değiptirilmesi yönünde girişimde bulunmasını iyi olduğunu vurguladı. Bunun, Kosova Hükümeti'nin komple kadroya sahip olması için de önemli olduğunu ileri sürdü. Bu gereklidir ve biz buna kendi desteğimizi veriyoruz.

Biz herkese, bu Meclise ve part-nörümüz olan uluslararası topluluğa da, Kosova Hükümeti'nin

işlevliliğini gerçekleştirilmesi için, nihayi statüsün çözümlenmesinin demek olmadığını, Kosova'nın daha iyi işlevlilik kazanması ve Kosova Hükümeti'nin kendi görevlerini daha iyi gerçekleştirilmesi demek olduğunu vurguladı.

Tam anlamıyla stabil bir toplum olmamız için, yöresel işbirliği için hazır olan bir toplum ve entegrasyon göreviyle sorumlu olmamız için biz, yetenekli olmamız gerekir ve Kosova Enstitüsünü'nün işlevliliğini sağlayacak Kosova Anayasası'na sahip olmamız istememiz gerekir.

şimdiki durum, Kosova'nın heryönlü kalkınmasını, Kosova Enstitüsünü'nün başarılı çalışması ve bununla birlikte, kendi kendimizle ve dolayısıyla bize düşen sorumluluklarla yüz yüze gelmemizi engellemektedir.

Mahir Yağcılar, Anayasa Çerçevesi'nin 14.3 noktasına göre, değipmelerin yapılması için olanak verilmemiştir, öyleki, Anayasa Çerçevesi'nin değipme ve tamamlamalarını biz de destekliyoruz. Konuşmasının devamında o, Komisyonun 7 üyeden oluşmasına dair öneriyi destekledi ve bu komisyonda, bir üyenin Türk topluluğuna ait olmasını önerdi.

Hatixhe Hoxha, Çalışma Gurubu'nun, 7 üyeden oluşmasına dair öneriyle odayı olduğunu belirtti ve yeni üye olarak Hydajet Hyseni'nin olmasını önerdi.

Hasan Meta, Anayasa Çerçevesi'nin değipme ve tamamlamalarını yapması gereken Komisyonun, UNMIK ve Güvenlilik Konseyi tarafından kabul edilmemesinin olası olduğunu vurguladı. Bu bir daha kendi kendimizi kandırma örneği

Viyana'daki görüþme- den sonra ilerleme kaydedildi

Amerika'nýn Steytdpartment çadırsý üzere ABD ziyaretinde bulunan Kosova Meclisi Baþkaný Nexhat Daci, Amerika Administrasyonu ile siyasetinin ünlü kípileriyle görüþtü. Eski Senatör Bob Dol ile yaptýđý görüþme sýrasýnda Kosova Meclisi Baþkaný Nexhat Daci, Kosova Baþkaný Ibrahim Rugova'nýn selamlarýný iletikten sonra, kendisini Kosova'daki güncel durumla haberdar edip, Kosova Enstitüleri'nin pimdye kadarki etkinliklerine deđindi. Konuþmasýnýn devamýnda Baþkan Daci, Kosova Enstitüleri amacýnýn, azýnlýklarýn Kosova toplumuna entegre edilmesi olduđunu iparet ederek, özellikle Sýrp azýnlýđý sözkonusu olduđu sýrada, yetersiz iktisadi geliþme yüzünden, entegrasyonun, ortaya atýlan istekler üzere gerçekleþmediđini belirtti. UNMIK, 1244 Rezolüsyonu'yla garanti edilen yetkilerin 2003 yýlýnda yerli enstitülere aktarýlacađýna söz vermektedir, anlaýýlan bizler bu süreçte oldukça gecikmiþ sayýlýrýz. Bu münasebetle eski Senatör Dol, herkesin, Birleþmiþ Milletler Örgütü tarafýndan yapýlan engellerin bilincinde olmasýnýn gerekli olduđunu belirterek, Kosova'daki bütünlüklü süreçlerde baþarılý sonuçlarýn kaydedilmesi amacýyla, Amerika Kurultayý yoluyla baskýnýn yapýlmasý gerekliliđine iparet etti. Diđer yandan, Vapington'da bu gibi enformasyonlarýn varolmayýþý yüzünden, bahsi olarak kendisinin þaptýđýný ve ayný zamanda kendi meslektaþlarý sayesinde gereken enformasyonlarý Devletin Steyt Departmaný'na bir an önce sunmalarýnýn

Çünkü gerçekler, 4 yýldan sonra da Kosova'da belirgin sonuçlarýn kaydedilmediđini göstermektedir. Eski Devlet Sekreteri Merlin Olbrayt'la yaptýđý görüþme sýrasýnda Baþkan Daci, azýnlýklar sýralarýndan mülteciler ile evlerini terk edenlerin geri dönmeleriyle ilgili Rezolüsyon'u onaylayan Kosova'nýn savaptan çýkan tek ülke olduđunu ve ayný zamanda evlerini terk edenlerin geri dönme konusunun Kosovalýlarýn yetkisine düþmediđini belirtti. Statüs kvo iyi olmadýđýndan ötürü, bazý deđiþmelerin yapýlmasý gereklidir ve sizler spesifik iþler üzerinde çalıþýp, çaba sarfetmelisiniz. Bu sürecin hala tamamlanmamasý için oldukça üzgünüm. Düþünceme göre Kosova, diktatörlüđü yapayan bir ülke olarak barýpta yapamak modelini kabul etmeye hazýr olan bütün halklar için örnek olmalýđýr, dedi konuþmasý sýrasýnda Olbrayt. Devlet Sekreter'in yardýmcý asistaný Sayýn Lisa Tepperle görüþen Baþkan Daci, Belgratla yapýlacak olan diyalog için bir gurubun kurulmasýyla ilgili Hükümet tarafýndan karar alýndýđýný ve Viyana toplantýsýndan sonra büyük bir ilerlemenin kaydedildiđini vurguladı. Sayýn Tepper ise, Viyana'daki görüþmelere katýlmayan Kosova liderleri arasýndaki beraberliđin sađlanmasýnýn gerekli olduđuna deđindi. Yapýlan görüþmeler sýrasýnda özel önem, Kosova statüsünün çözümlenmesi amacýyla standardýn sađlanmasýna ve UNMIK'in, Kosova'nýn iktisadi geliþmesine gereken katkıda bulunmadýđý gerçeđine verildi.

Kosova babarılv bir övkü olarak diğer kriz be- gelerinde de

Daci - Kassof karþýlaþmasýndan bir an

kullanýlabilir

Sýrbistanla her zaman, her yerde ve her konuda görüþülebilir, sadece Kosova'nýn politik statüsü görüþülemez. Uluslararası topluluk, özellikle ABD ile Avrupa Birliđi, global uluslararası siyasetinde de buna benzer bunalýmlarýn çözümlenmesi amacýyla, baþarılý tarih olarak Kosova olayýndan yararlanmalýđýr, dedi Etnik gruplar arasy ilþkilere ait Proje Müdürü Sayýn Allen Kassof ile görüþmede bulunan Kosova Meclisi Baþkaný Nexhat Daci. Bu görüþme sýrasýnda, Kosova ile onun yöresinin geleceđi ve ayný zamanda Priþtine - Belgrad ve yörenin diđer yerlerinde yapýlmasý öngörülen diyalog hakkında konuþuldu. Sayýn Kassof, 15 Kasým tarihinde Priþtine'de düzenlenecek olan "Kosova'da etnik guruplar arasýndaki ilþkiler - belediyelerden pozitif örnekler" konusu üzerindeki konferansýn örgütleyicisidir. Bu konferansa, ülkenin en üst düzey yetkilileri, Kosova'da mevcut olan uluslararası enstitülerin yüksek resmi yetkilileri, Priþtine'deki Hükümet Bürolarý þefleri ve Kosova Belediye Baþkanlarý katýlacaktýr. Bu konferans sýrasýnda konuþmada bulunan Sayýn Kassof özetle þunlarý dedi: "Pozitif görgülerden baþarılý örnek ile önerileri inceleyip, çýkardıktan sonra diđerlerine aktarmaya çalıþacađýz. Kosova'nýn ilerideki statüsü, çeþitli etnik guruplarýn yapayabileceđi uygun bir ortamýn sađlanmasý amacýyla, politik projelerin gerçekleþmesi yönündeki Hükümetin baþarýsýna önemli ölçüde bađlý olacaktır. Bu standartlarda ilerlemenin

Ayrým Yapma'ya karpý Yasa Tasarýsý görüþülüyor

Kendisine ayrýmýn yapýldýđýný düþünen kípiller, belirli Yasa korunumuna sahip

30 Ekim 2003 tarihinde düzenlenen Kosova Meclisi toplantýsýnda, Ayrým Yapma'ya karpý Yasa Tasarýsý'nýn ilk okunuþu yapýldý. Bu Yasa Tasarýsý'yla ilgili önsözü Kosova Hükümeti Baþkaný Bajram Rexhepi sundu. Baþbakan Rexhepi'nin sözlerine göre, Ayrým Yapma dýþý ilkesinin insan haklarýna ait uluslararası yasacýlýđýn esas akide (doktrin) oluþturdu ve bunun Kosova'daki yasanýn ek bölümünü tepkil ettiđi gerçeđi gözönünde bulundurularak, özgürlük ile demokrasi ve insan haklarý ile özgürlüđün saygýlanmasý ilkelerinin korunumuyla uyumlu olarak Kosova Hükümeti'nin, Ayrým Yapma'ya karpý Yasa Tasarýsý'nýn hazýrlanmasý giripiminde bulunmuþtur.

Avrupa Birliđi'ne üye olmak için atýlan ilk adým

Söz konusu Yasa Tasarýsý uzun bir dönem için hazýrlanan tasarýý oluþtursa gerek, bu tasarýnýn hazýrlanmasý yönündeki çalıþmalar ise yerli ve uluslararası uzmanlarla ve ayný zamanda UNMIK temsilcileriyle koordine edilmiþtir. Bu Yasa'nýn amacý, bütün Kosovalýlar için her tür ayrým yapma þekillerinin önlenmesidir. Bu Yasa, Avrupa ile Uluslararası seviyede mevcut olan antiayrým yapma yasalarý ile standartlarý ve ayný zamanda Kosova'daki geçici özyönetim enstitüleriyle ilgili Anayasa Çerçevesi'nde duran görevlerin yerine getirilmesiyle uyumludur.

Yasa, ýrk ve etnik ayrýmý yapýlmaksýzýn insanların eþitçe saygýlanmasý ilkelerinin yerine getirmesiyle (implementasyonuyla) ilgili Avrupa Birliđi Konseyi'nin emri üzere dolaysýz bir þekilde kurulmaktadır /2003/43/.

Fakat, sadece ýrk ve etnik esasýnca yapýlan ayrým yapmayla sýnýrlanýlmadan, bunun aynýsý diđer kategorilerin korunumuna da genisletilmiþtir. Örneđin: cinsiyet, yap, dil, düþünce ya da politik inanç, ulusal ve dini mensubiyet, sýnýrlanýlmýþ yeteneđe sahip kípiller vb. Bunlarýn hepsi Kosova'daki kopullar ile özelliklerle uyumlaþtırýlmýþtır.

Ayrým Yapma'ya karpý Yasa, hiç ayrým yapýlmaksýzýn, ipbulma, ödeme, ipten uzaklaþtırýlma, çalıþma örgütlerine katýlma ile üye olma, sosyal korunum, eđitim ve adliye organlarý alanýndaki kamu ile özel sektörün tüm tüzel ve özel kípilleri savunacaktır.

Bu Yasa'nýn uygulanmasý, yurttaþların yapamýn tüm alanlarýnda ve özellikle geçici özyönetim enstitüleri çerçevesinde eþit olarak saygýlanmasýna faydalý bir biçimde etki etmektedir.

Kendisine ayrýmýn yapýldýđýný düþünen kípiller, belirli Yasa korunumundan faydalanarak, sadece bu tür konular için kurulacak olan organa baþ vurabilirler. Bu organ ortaya atýlan sorunlarý özel olarak inceleyecek, gereken çözümleri bulmaya çalıþacak ve ayrým yapmaya uđrayan kípilere somut hukuki yardým sunmuþ olacaktır.

Bu Yasanýn özel özellikleri bunlardýr:

- dolaylý ile dolaysýz ayrým yapma, huzursuzluk, kurban olmak ve ayrým (segregasyon) kelimelerinin açýklanmasý,
- gereken önlemlerle birlikte, ayrým yapmanýn yasaklandýđý alanlarda Yasa'nýn uygulanmasý,
- delillerin ađýrlýđýyla ilgili kurallar, ayrým yapmaya karpý delillerin öne sürülmesi sýrasýnda olaylarýn hangilerinde delillerin suçlanan kipiye aktarýlmasý, suçlularına ait mahkeme süreçleri,
- önerilen yaptýrymlar, para cezalarý, eþit ölçüde saygýlanma merkezinin kurulmasý.

Düþünceme göre bu Yasa kendisinde politik önceliđini de taþýmaktadır, bununla Kosova, Balkan'lar ile Avrupa'da ayrým yapmaya karpý yasacýlýđýn baþýna geçmektedir ve bu, ayrým yapmaya karpý Yasa'nýn getirilmesiyle, yerli yasacýlýđýn hazýrlanmasýnýn daha baþýnda Kosova'nýn kendi hukuki akitlerini Avrupa yasacýlýđýyla tamamýyla uyumlaþtırdýđý göstergesini tepkil etmektedir.

Ayný zamanda bu, Avrupa Birliđi'ne üye olmak için ilk adýmın atýldýđýný göstermektedir, çünkü bu Yasa'nýn getirilmesi, yerli yasacýlýđýn Avrupa Yasacýlýđýyla

t a m a m ý y l a uyumlaþtırýlmasýný sađlamaktadır. Bu Yasa aynýc a , Kosovalýların hak ile özgürlüklerinin

garanti edilmesi ve adaletin güçlendirilmesi yönündeki kuvvetli dayanağı tepkil etmektedir, dedi Bajram Rexhepi.

Yasa, Kosova'daki tüm vatandaşların eğit ölçüde saygılanmasını kapsamaktadır

Zylfije Hundozi, halkımızın her zaman ayrımlarını kapsayan kararıyı belirterek, bu amaçların, bugün Meclis'te görülmekte olan Yasa ile aktarılmasının uygun olduğunu vurguladı.

Hiçbir açıdan dolaysız ya da dolaylı ayrımların yapılmasına izin verilmeden bu Yasa, Kosova'daki tüm vatandaşların eğit ölçüde saygılanmasını kapsamaktadır. Anlaşılan, Yasa Tasarısında sözünü edilen sorunun gerektiğince kapsanması ve bu yasa tasarısının daha anlamlı olması amacıyla üstün çaba sarfedilmiştir. Bu yasa tasarısıyla ilgili belirli uyarıların ortaya atılmasıyla birlikte,

Sayın Hundozi, söz konusu yasa tasarısının amaçları ile ilkeleri arasında gereken bağımlılığın

olmadığını belirtti. Örneğın: ilkelerine göre iğbulmanın sadece kamu organlarda kapsanması öngörülüp, amaç ise olanaklı iğbulmanın tüm alanlarında hiç ayrımların yapılmadan iğbulmanın sağlanmasıdır.

Bazı hükümlerde, eğit ölçüde saygılanmaya ait merkezin ne zaman kurulacağı süresi ve aynı zamanda bunun Ombudpersona kararı ile ilgili belirtilmemiştir, fakat metinde merkezin yetkileri belirtilmiş ise de, sözün sadece bir ipoteğe ilıpkın olduğu anlaşılabılır.

Alush Gashi - Kosova Meclisi'nde LDK Partisi Gurubu

geleceği için oldukça büyük önem taşıyan bu yasa tasarısının desteklemem mutluluk ve onur vermektedir. Bağımsız ve demokratik Kosova'da, ayrımlarını kapsayan kararıyı iyice seçilmiş ve iğlenmiş olan Yasa oldukça içeriklidir.

Diskriminasyona karşı merkezin kurulmasıyla ilgili sorunların varolduğu gözönünde bulundurulmuş, ilerideki çalışmalarda bu konu hakkında daha fazla konuşulacağına inanarak, Kosova Meclisi'nde LDK Partisi Gurubu adına bu Yasayı desteklemekteyiz ve ilerideki safhalarda katkımızı sunmaya çalışacağız.

Kosova'nın tüm yasalarında ayrımların yapılmaması ilkesi mevcuttur

Arsim Bajrami - Bu anda Kosova kendi devletini kurma ve bir Avrupa kimliğini kurma çabasında olmasına rağmen, böyle bir Yasa'nın hazırlanması Kosova için oldukça gereklidir. Tabii ki bu doğrultuda, Avrupa standartlarının izlememiz gereklidir.

Fakat, bunu belirtmem gerekir ki Kosova, ayrımların yapılmamasına ait ilkenin garanti edilmesinden konuşulurken, daha şimdiki safhada gerekeni yapmıştır ve düpünceme göre, vatandaşların tümünün eğit ölçüde saygılanması yönünde Anayasa Çerçevesi, uluslararası standartları açan ve aynı zamanda azınlıklara pozitif ayrımların yapılmasını kapsayan Anayasa akitidir ve bu, herkesin eğit hakka sahip olduğu sivil toplum ile vatandaşların kurulması amacıyla, uluslararası standartları kabul ettiğiyle ilgili Kosova'nın delillerinden birini tepkil etmek-

Düpünceme göre, bu pozitif diskriminasyon, Kosova'ya ait göstergeyi zenginleştiren, Kosova'nın azınlıkları entegre etmeye hazır olduğunu bir delilini daha oluşturmaktadır. Hazırlanmakta olan bu Yasa, Kosova Yasaları'nın tümünde ayrımların yapılmasına karşı ilkesi mevcut olduğu için temel yasalardan biridir. Düpünceme göre, onaylanmış olduğumuz yasaların hepsi, çepitli esaslar üzere ayrımların yapılmasına karşı ilke esasınca kurulmaktadır. Ama, ayrımların yapılmasına karşı esas ilkeleri içeren temel yasamızın olması ve bunun diğer yasalara aktarılması da faydalıdır bence.

Bugün tartıştığımız olduğumuz bu Yasa aynı şıra, diğer ülkelerin de hazırlanmış olduğu, azınlıkların haklarına ait yasanın da hazırlanması için yakın bir geleceğimizi düpüncemeliyiz. Bununla, uluslararası beyan-namelerle öngörülen en yüksek standartlara ulaşmış, Kosova'nın tüm vatandaşlarının savunmaya hazır olduğumuzu garanti etmiş olacaktır.

Oldukça iyi bir yasanın hazırlanması gerçeği aynı şıra, düpünceme göre, ikinci defa görüldüğünde değiptirgellerle birlikte düzeltilmesi gereken yeterince hatalar vardır. Bu hatalar da şunlardır.

Birincisi, Yasa'nın mantıksız kompozisyonu. Teknik ile içerik açısından da yapılmış hatalar az değildir. Bu bir kararıdır. Düpünceme göre, birkaç maddeden bölümler alınmış ve bu Yasa'nın suni kombinasyonu yapılmıştır.

Diğer yandan, altbağlıklar

Yasa'da, politik tutum sayılan ve hukuki hüküm olmayan hükümler de yer almaktadır. Örneğin: bu Yasa'da yasa dili eksiktir, 2. maddedeki c noktasında böyle bir formülasyon mevcuttur: "Kosova halkının barış içinde yapması için desteğin sağlanması ilkesi" gibi yasa amaçlarından biri. Bu konu, hukuki konu değildir. Barış hukuki norma olarak öngöremediğimiz için bu bir politik süreçtir. Barış, gerçek realite olmalıdır. Hukuki normayla yurttaşları barışa zorlayamayız, çünkü bu kurulması gereken bir süreçtir. Bunun için bu, görülmeli gereken tipik bir hükümdür.

10. maddede de toplumsal diyalogdan söz edilmektedir. Oysa bu, hukuki normalara ait modern doktrinler için tipik olmayan eski sistemlerin ideolojisi normasıdır.

Dragiša Krstović - Profesör Gashi ile profesör Bajrami'nin sözlerinden esinlenerek bunu söylemek istiyorum. Böyle bir yasayla ne devlet kurulabilir, ne de bağımsızlık elde edilebilir.

Bu Yasa'nın getirilmesi gerekliliği çelişkili değildir ve belki de bu, özel bir havada, yeni enstitülerin kurulmuş olduğu dönemde ve multi-etnik bir çevrede yapıldığımız için bütün yasalardan önce Meclis tarafından getirilmesi gereken ilk Yasa olmalıydı.

Ne yazık ki, Kosova Meclisi'nde "Povratak" (Dönüş) Koalisyonu Gurubu'nun düşüncesine göre, bu Yasa Tasarısı iyi değildir ve bu sadece ayrım yapmanın yasaklanmasına ait Birleşmiş Milletler Beyannamesi'nin kötü veriyonudur.

tasarıdır ki en iyi deşirtmelerle bile düzeltilemez. Bileşik olmasına rağmen, içindeki formülasyonlar da anlayışlı değildir. Anlayışlı olmaması için - kabul edilmezdir.

Ben Yasadaki bazı bölümleri okumama izin vermenizi rica ediyorum.

Arnavut meslek dağlarında Sırpça'yı çok iyi bilenleri n var olduğunu da biliyorum.

2. maddedeki a noktasında, ayrım yapmaya karşılık savaşımda önceliğin cinsiyete, yaşa, medeni hale ve özellikle seksüel alıpkanlıklara verilmesi ve tüm bunlardan sonra etnik mensubiyet hariç, ulusal mensubiyetin korunmasının yer alması hiç de mantıklı değil.

Eğer bu gibi formülasyon işleme alınabilirse, ben gerçekten bizim burda neler yapabileceğimizi bilmiyorum. İşte bir örnek daha. Lütfen dikkatle izleyin. 3. maddedeki a noktasında bunlar deniliyor: "dolaysız ayrım yapmaya, ortaya atılan bir ya da birkaç temel esasınca diğerlerine kıyasla eşit şekilde davranmaktadır". Eğer sizlerden kimse bunu anlayabildiyse ve bunu anlatabilecek hukukçu varsa, ben o insanlara elimi uzatırım. "Viktimizasyon" kelimesi, hiçbir yerde bulamadığım bir kelime,

diğer ansiklopedilerde rastlayabilirim. Demek oluyor ki, şimdilik Sırpça'da böyle bir kelime yok.

Faik Marolli - Kosova Meclisi'nde "Diğer Azınlıklara" ait Meclis Gurubu, bu Yasa Tasarısını genelde desteklemektedir. Bu Yasa Tasarısının kendi alanı var ve bunun aynısı deşirtmelerle düzeltilmiş ve tamamlanmış olacaktır.

Sabri Hamiti: Ayrım yapmaya karşılık Yasa baplığının gerçekten beşendim: fakat, bunu her zaman için bilmeliyiz ki, eğer böyle bir Yasa getirilirse, pozitif ya da negatif ayrım yapma formülasyonu ister Yasa beklinde, ister de verbal beklinde kabul edilmeyecektir. Daha doğrusu pozitif ile negatif beklindeki ayrım yapmaların her zaman için ortadan kaldırılması gereklidir. Ve böyle hataların zamanında düzeleceğine inanmaktayım. Bu Yasa içerisinde de benim ortaya attığım formülasyona göre iyice açıklanmayan yöntemler var ve ister istemez pozitif ayrım yapma diye adlandırılan elemanlar kurnazlıkla ortaya çıkıyor.

Düşünce göre bu formülasyon, ister konuşmalarda, ister dil formülasyonlarında, ister de Yasa tutumlarında her zaman için silinmelidir. Belirtildiğine göre, bu Yasa'nın beklili fazlasıyla eşitlikli savılanmayı kap-

sadyđy için, kupkusuz ki ileride bunun hazırlanmasında gerektiğinden çok çabanın sarfedilmesi gerekecektir.

Hydajet Hyseni, Kosova yurttağlarının ayrımcılyđına karby yasa tasarısının gđrđpmekte olduğumuz bu dđnemde, aslında birinci maddede ileri sđrđldđđ beklide Kosova yurttağlarının ayrımcılyđıyla karbylağmaktayız. Bugđn Gđvenlilik Danıptayında,

Kosova'sız Kosova hakkında konuğulmaktadı. Hatta, orada yeri olmayanların bulunmasıyla birlikte Kosova temsilcisinin katılmadığy Priptine-Belgrad diyalogu hakkında bile tartıpmalar yđrđtđlmđptđr. Olumlu ayrımcılyđın ve birisine karby öyle denilen olumlu ayrımcılyđın, diğerlerine ve sık sık çoğunluğa ya da azınlık topluluklara karby olumsuz ayrımcılyđy yaratmadığynın ileri sđrenlerle oydağım. Buysa bazan meydana gelebiliyor.

Ben ınıu vurgulamak istiyorum, anlamsız ncđllükleri ngördđđ zaman Kosova yurttağları ve toplulukların haklarının gerekleğmesi karbysında bunu bir ilerleme olarak gđrmem. Belirli bir ulusun yesi olarak, vergisini, telefonunu,

ceryanı ödemiyor, arabaları plakalarını takmıyor ve yasaya saygı gđstermiyorsa ve tđm bunlara izin veriliyorsa, bu anti ayrım yapma değildir. Bana gđre bu aslında, amac edindiğimiz beylere zarar getirir, buysa ını demektir: azınlık topluluklara karby özel bir dikkat ile normal ilişkilerin

Fatmir Sejdiu, Babakan'ın doğrudan doğruya katılybının, Meclis'e gelen projelerin hazırlanıp beklide ve onların uygulanması hakkında bir mesajdır.

Birinci soru, tartıpması sđresinde ortaya atılana gđre, elimize verilen Arnavut, İngiliz ve Sırp dilleri üzere olmakla, metinlerin yeterince uyumlağtırılmaması konusudur.

İkinci soru, dikkat çekmek istediğim bey, yasa tasarılarında idare dđalizminin yaratılması konusudur. Bu yasayla ortaya atılan normlardan biri, örneğin 7. madde. Alın ve bakın- bu ayrıcalığa gđre kimin etki edebileceği konusunda bđyđk bir ikircimlik vardır. Galiba inpa edilmesi gereken daireden söz edilmesi gerekir, ya da bu mahkemeler olmalı, yarın ise her iki taraf arasında bir anlaşmazlık meydana gelebilir, taraflar gittikten sonra ?

Hayata geçirilmesi alanına sokulan bir projede bir etkinliğin bđlđmđnđ neler oluğturmaktadır ve mahkeme konusunu ya da diğer alanları açan yasa preferansları konusunda uyumlağtırma giriğiminde ciddi bir istek olmalıdır. Gemiğ safhada da bizim cinsiyetlerin eğitilme muamelesi için yasada da örneklerimiz vardđ, ınıdi bir dairenin inpa edilmesi, diğer bir dairenin

Diğer rgđtlere aktarılabilecek bđlđmđn geniğliği ve gereksinimi konusunda dikkatlı olmalıyız.

Hajredin Kui, bizim ayrımcılyđa karby olduğumuzu gđstermemize dair amaçla razı olduğunu vurguladı, ancak aynı zamanda, uluslararası szleğmelerde mevcut olandan daha ince likli olarak gđstermeye de gerek duymadığymıza dair dđbđncisini de ortaya attı.

Ljiljana Keniğ, etnik toplulukların durumuna ait AGIT'in onuncu raporunu muhakkak ki hatırlıyorsunuz. Azınlık szđnden bilerek kaçınıyorum, ki buradaki açıklamada, bir taraftan, ilk sırada Sırp olmak üzere belirli toplulukların, epit boyutta olmak üzere zulm, korkutma, provokasyonlarla ve serbest devininin sđnirlandırılması olaylarıyla hala karbylağmaktadır. Diğer yandan, tđm toplulukların, özellikle Sırp topluluğunun anlamlı bir yapam sđrdđrmeleri için önemli bir engeli oluğturmaktadır.

Eğer ki bu yasa, sadece Sırp oldukları için Sırp'ları ldđrmenin durdurulmasına; Crnica'da bomba saldırlarının durdurulmasına ve Mimir Savic'in, Sırp'lar'a karby son kurbanın olmasına yardımı olursa; eğer Sırp çocuklarının bir daha ldđrđlmemesi için

Diğer bir dairenin inpa edilmesi, diğer bir dairenin

Sýrp topluluđu için, devinim hakkýnýn bir hayal olmasına etki edebilirse; Gilanlý Sofijana Peric gibi evine dönen herhangi bir Sýrb'ýn, hastanede dört kurbunla son bulmamasýna yardım edebilir olursa, ben de bu yasayý desteklerdim. Yasa pratikte nasýl uygulamaly? Özel olarak, bunun olabileceđine pek inanmýyorum.

Ramadan Kelmendi, Yasa'nýn, özürsüz ayrımcýlýkla ilgili olan yalancý dava için ceza önlemleri de öngörmesi gerektiđini ileri sürdü, çünkü bu durumda, Kosova'da yıllarca topluluklar arasý ilþkilerdeki durum ve ayrımcýlýk ile ilgili moral ve herhangi bir diđer maddi zarar için tazmin göz önünde bulundurulursa büyük bir anarþi meydana gelmiþ olurdu.

Benim için, 10. maddenin - toplumsal dialog; 11. madde - hükümet dýpy örgütleri gibi formasyonlar ayan olmayan, özürsüz, anlaýılmaz ve yanlýp gibi görünuyorlar.

Ayrımcýlýk ile ilgili adlaþýlarý, Kosova halk avukatý görüþektir, ancak, onun yasa etkisinin, belirlenmiþ olmadýđýný ve bu safhada onun alacađý kararýn uygulanýr olmadýđýný bilmez.

Her nasýlsa, Kosova halk avukatý kararýnýn uygulanýp formu saptanmamýþtır.

Bu, sözkonusu yasanýn gerçekleþmesine de bir engeldir.

Ranjel Nojki, Kosova Meclisi'nde Sýrp Meclis Grubu'nun bu yasaya evet oyu vermemeye hakký olduđunu vurguladı. Ben gerçek-

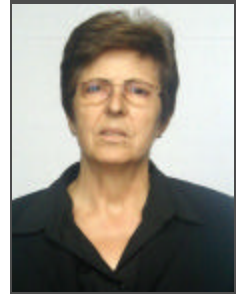
hakkýnda konuşmak istedim, özellikle, sizin de muhakkak elinizde olmasý gereken Finlandya Üniversitesi'nin evrakýna dayandýđýný bilerek bunu yapardım, ki bu evrakta, ayrımcýlýđýn ne olduđu, insan haklarýnýn hangileri olduđu, bu topraklarda bütün insanların hak ve özgürlüđünün ne olduđunu, ilk sýrada Avrupa Birliđi'ne girmek istediđimiz, ancak Avrupa Birliđi'ne layýki þekilde davranmak istemediđimiz Avrupa Birliđi tarafýndan verilen tarifi okumak mümkündür.

Xhavit Haliti, burada hiç kimsenin, yasa hakkýnda düþüncelerini ortaya atacak kipiye karþý gelmeyi düþünmediđine inandýđýný ileri sürdü. Ancak, yasa, adalet ve cinayetleri keþfetmekle görevli olanların kendi sözlerini söylemeden önce bizi it ham edemessiniz. Ben, tüm

uluslararası mekanizmaları ve Kosova yurttaþları tarafýndan kabul edilmiþ olan bir yargýtaylarındaki biri olacak Kosova Yargýtayý'nýn kurulmasý yönünde ortakça çalıþmamızı gerçekleþtirmek istemekteyim. Çünkü, sizin de ortaya attýđýnýza göre, Avrupa'ya gitmeye çalıþýyoruz, rüya gördüđümüz zamanlarda da birbirimizi itham eden insanlar gibi deđil Avrupa yurttaþları olarak Avrupa'ya gitmeye çalıþmalýyız. Çünkü güya rüyaları birisi uydurmuþ ve bu rüyaları uyduran kþiler, ya çoðunluk ya da her zaman suistimal edilmiþ olan bir çoðunluđun ya da bir halkýn bir bölümüdür. Þimdi ise kötülükleri, acý bir geçmiþi, idare ve enstrümanlar sahibi olan sizin, bizden daha büyük sorumlu-

çünkü bizim, NATO bombardýmanýna ve ortakça gerçekleþtirmeye çalıþtýđýmız bir demokrasýnin baþlamasına kadar, hiçbir desteđi olmayan güçsüz ahalinin üstüne ardarda gerçekleþtirdikleri hegemonya için bizim hiçbir sorumluluđumuz yoktur.

Blerim Baruti, bu yasayla, eþitlikli muameleye ait bir merkezin kurulmasýnýn öngörüldüđünü, þimdiye kadar ise uzun bir zamandır Kosova Ombudsperson enstitüsününun çalıþtýđýný ileri sürdü. Bu münasebetle, uygarlýđýn seviyesini gösteren toplumumuzdaki bazı gerçekleri de anmak gerekir. Bugün, Kosova'nýn bu Meclisi'ndeki 120 milletvekilinden 35'i azýnlýklara

aittir. Bunlardan 20 sandalye, yüzde 30 ile temsil edilenler için ayrılmýþtır, olsun ki Kosova'da ahalinin yüzde 90'ý Arnavuttur. Kosova Hükümeti'nde, 3 bakan azýnlýklar arasýndadır. Aynýca, Kosova Meclisi'nde, kadýnlar yüzde 30 ile temsil edilmektedirler. Kosova yargýtayýnda, kadýnlar yüzde 30 oranda katılmaktadırlar. Kosova yargýtayýnda, birinci yasanýn kabul edilmesinden, bu yasaya kadar, uluslararası standartları, Avrupa yasaları ve normlarını gözümüz önünde bulundurarak layýki seviyede olmasý yönünde

Kosova'da hukuk sistemi ve mahkemelerin bir bölümündeki bunalým

Mr. sci. Ramadan B. Kelmendi'den

Bilindiđi gibi, uygun hukuk düzeni ve adliyesi olmayan devlet, büyük haksýzlyklarý dođurur, dolayýsýya ne bahsi, ne de kolektif özgürlük sađlanır, anayasallık ve yasallık çiđnenir. Kosova'da, hukuk sistemi ve mahkemelerin bir bölümü büyük bir bunalým yapamaktadır, bu bunalým özellikle, Adalet Bakanlýđý'nýn olmayýpý ve bir zamanki iþgalcinin yasalarýný (Sýrbistan yasalarýný) uygulayan hukuk sisteminin yürürlükte olmasý yüzünden meydana gelmektedir. Böylece, dünyada özel bir hukuki çelipkiyi yaratýp, tehnokrasi özelliklerini içeren, demokratik olmayan hukuki-mahkeme sisteminin uygulanmasýna neden oluyor. Devletin direklerinden biri bildiđimiz gibi adalettir, bu nedenle bunu vurguluyorum, oysa adalet mahkemeler, daha dođrusu hakem ve savcýlar sayesinde gerçekleşir. Ancak somut örnekte olduđu gibi, hakemler ve savcýlar, kendi temsilcileri-milletvekilleri sayesinde halk tarafýndan seçilmeyince, o zaman mahkemenin amacý ve seviyesi de bilinir ve belirgindir.

Ölçütsüz atamalar

Devleti dünyada cehenem eden, haksýzlyk ve rüpfetçi ve profesyonel olmayan mahkemedir, halkýn çýkarýný düþünmeyen mahkeme sistemidir vs. Çünkü, otonom yasalarýn olmadýđý yerde, yasayý, hak etmeyen uygulamadýđý devlette özgürlük yoktur.

Meclisi, günlük siyasete ve idare sahiplerine destek verecek olanlara deđil, profesyonel bir kadrosu, ünlü hukukçularý, tarafsýz ve özerk düþünceli hukukçularý, püphemli geçmiþi olmayan, yüksek karakterli ve insancýl gururu, dođruluk taraftarýna dayanacak, bir hukuk sisteminin yapýlanmasý yönünde yođun çaba harcamaktadır.

Maalesef, Kosova Hakemler ve Savcýlar Danýptayý (KHYD), önceden hiçbir sürece tabii tutulmadan, ölçütsüz olarak hakem ve yargýçlarý öneriyor ve atýyor, Belgrad'ta and içen bir bölüm hakemleri, Kosova Meclisi'nde asla and içmeden, dünyada en tutarsýz yasalarý, yani Sýrbistan yasalarýný uygulamýp ve de hala uygulayan hakemleri seçmiþ ve atamýp. Bu olumsuz seleksiyonu KHYD yapmaktadır. Formal olarak ise, uyarýlar ortaya atýlýyor ve Meclis tarafýndan kabul olunmuyorsalar da, onlar çalýpmaya baþlýyor ve böylelikle, Kosova'da asla savunulamaz mahkeme sistemini yaratýyorlar. İlerlemiþ hukuk sistemine, özerk mahkemesine sahip olan demokratik dünyada kamuoyu, rüpfetçi bireylerin ve bölücü geçmiþi olanlarýn, bundan baþka geçmiþ bir sistemin emekliliđe ayrılmýp bireylerin mahkeme sistemine katýlmasý durumlarýnda çok hasas ve serttir.

Bazý durumlarda, özellikle ise Kosova Mahkeme sisteminde, yasa hükümlerinde yazýlmýp olanlar ve onlarýn pratikteki uygulanýpý arasýnda büyük fark yaratýlmaktadır.

Somut olarak, Kosova Mahkemesi için son üç öneride KHYD, devamlý olarak etik hakemlerin profesy-

sýra Kosova Anayasa Çerçevesi'nin 9,4, ve 7.bölümüne saygý göstermemiştir. Bununla birlikte o, kötü bir seleksiyon ile, emekliliđe ayrılmýp olanlarý, bölücü Sýrp yasalarýný uygulayan, Kosova özelliđinin yýkýlmasýna sempati ile bakan, grev ve göstericileri cezalandýran, ulusal bayrađýný tapýyanlarý, iki parmađýný kaldýranlarý, kırmýzý-siyah giysi giyenleri, 2 Temmuz 1990 tarihinde Kosova'nýn bađýmsýzlyđýna ait Anayasa Deklarasyonu'nu kabul edenleri, Kosova Cumhuriyeti Anayasasýný kabul edenleri, "Nëna Tereza" Derneđi sayesinde halka yardım edenleri , BSPK (KBSB)'ne üye olanlarý, Sýrbistan siyasetine karpý gelenleri, Sýrplara gerçeđi söyleyen Sýrbistan'ýn milliyetçi, bölücü, irredantist diye adlandýrdýđý kipileri, silahý ellerine alan ve UÇK üyesi olanlarý cezalandýran kipilerden olan listeyi, ancak 1999 Mart ayına kadar çalýptýđýna dair formalitenin yerine getirilmesi için milletvekillerin önüne sermiştir. Sýrp idaresinin bu zoraki önlemlerini kabul eden, Sýrbistan Meclisi'nin yasalarýný uygulayan, Sýrbistan'ýn emri üzere Sýrp Dilini ve Kiril Alfabeti'ni kabul edenlerden söz edilmektedir.

Milopeviç'in hukuk sisteminin hakemleri olarak iþyerlerinde git-tikçe güç kazanan bu vicdansýz hakemler, dolaylý ya da dolaysýz, hakem kodeksinin özeti ile aykýry olan, diktatör siyasetinin uygulanmasýna katýlmýplardýr.

Bu olgu-tehlikeli olduğu kadar, Kosova toplumu için o kadar da korkunçtur, çünkü adaletin sunulduğu savunulduğu ve gerek-

leptiği bir yer olak adalet sarayında çalypacak kípillerden söz edilmektedir.

Ceza hizmeti hakkında bilgi verilmiyor

Bugün Kosova'da adalet, belirli bir sayıda seçilmeyen (bansýna hepsi deđil) Kosova Meclisi önünde and içmeyenler tarafından uygulanmaktadır, bazıları ise Sýrbistan'ın küçük düpürücü siyasetini bile uygulamýplardýr. Tüm bunlar, Kosova'da, etkilisiz, adaletsiz, profesyonel olmayan, bađymly ve bayađy tek taraflý mahkeme sistemine sahip olmamýza neden olmuştur.

>>>>

<<<<

Bu tür hakemlerle, Sýrbistan'ın Kosova'da hukuk sistemi kopacak yerde, ömrü uzanmaktadır. Kosova Mahkeme sistemi, ceza hizmetiyle de syky bađlydır. Ki bu konu hakkında kamuoyuna, cezaevlerdeki iplevlilik, orada çalypanların sayýsy ve struktürü, ipçilerin çalypma kopullary, ceza evi çebitleri, editim-ýslah sistemi, cezalananların sayýsy, cezaevlerinde yapam kopullary vs. hiçbir bilgi verilmemektedir.

Mitroviça cezaevinde, hiçbir ceza subayýnýn olmadýđy ve administrasyonda hiçbir Arnavut ipçinin çalypmadýđy bilinmektedir. Kuzey Kosova hukuk sistemi ise (Mitroviça, Zveçan, Leposaviç, Zubin Potok) hala Kosova Mahkeme sistemine entegre olmamýptýr. Bundan baþka, terör, kýpkýrtma, hýrsýzlyk, cinayet, eziyet, Arnavutlara zulüm eden askeri-polis-millitan Sýrp güçlerine karpý, 1999 yýlýnýn Eylül, Ekim, Kasým ve Aralık aylarında, Mitroviça kenttablary tarafından Fransa Zabýtasý'na sunulan 8.620 suç bildirisinin kaderi hala bilinmemektedir. Allahapkýna, adalet bu mudur? Tüm bunlar, vatandabların mal-mülk ve diđer haklarına ađyr darbelerdir.

Dolayýsyyla þu soru ortaya çýkýyor: hiç atanmamýþ, onursuz ve ortamlarında hiçbir otoritesi olmayan, profesyonel olmayan, rüpfet yiyen, sadece gelir pepinde olan bazı avukatlarla bađlanmýþ hakemlerle, Kosova Mahkemesi, adaleti uygulaya-

Gilan

Depremden hasar gören belediyeler, Kosova Meclisi'nden ek yardım gördüler

6 Kasým tarihli Meclis oturumunda milletvekili Fatmir Recepti milletvekillere, geçen yıl depremden sonra bu Meclis tarafından Gilan, Kameniča ve Vitiya yörelerine yardımýn sunulması konusunda alýnan kararýn gerçekteleptiđini bildirdi. O, olađanüstü etkinlikleri ve katýlary dolayýsyyla Meclis Baþkaný'na ve belirli bakanlýđa, söz konusu araçların, en sonunda en çok hasar görmüp olan enstitüsyonlar, yurttablar ve ailelere ulaþmasına yardımcy olduklarından dolayý tepekkürlerini belirtti.

Ben ve bu Meclis'in söz konusu yöreden gelen milletvekilleri, gelecek cumartesi günü, adý geçen üç belediyenin yöneticileriyle bir toplantý düzenleyerek, bu araçların, gerçekten gerektiđi gibi kullanýlması ve enstitüsyonların yenilenmesi ve ayný zamanda bu Meclis'in kararlaþtırmýþ olduđu ailelere ulaþtırýlması yönünde görüpmelerde bulunacađız.

Kosova Meclisi Baþkaný Nexhat Daci, bunun iyi bir haber

Kosova' da seçim sistemi Reformu ve kadýnýn duru-

Nafiye GAb

Kosova'daki geçen seçim sisteminin hem iyi, hem de kötü yanları vardı, çünkü hiçbir temiz seçim modeli demokratik bir toplumun sahip olduğu tüm kriterleri ve aynı zamanda ister cinsiyet, ister de etnik guruplar için gereken amaçları yerine getirebilecek durumda değildir, tek sözle uygun temsili yapabilme gücü yoktur.

Seçimlerin amacı, Hükümet ile Hükümet strüktürlerinde, bir ülkenin toplumunda mevcut olan tüm elemanların temsil edilmesidir, fakat bu temsil de yönetim ile kararların başarıyla alınmasının doğru proporsiyonu esasınca yapılmalıdır.

Kadýnların tanıtılmasında yüzde 30'luk orana saygı gösterilmeli

Savaştan henüz çıkmış sayılan Kosova'nın pimdiki durumunu ve savaş neticelerini gözönünde bulundurarak, barışın sağlanması yönünde uluslararası strüktürler, ilk sırada AGIT, diğer ülkelerin tecrübelerinden yararlanarak Kosova'daki seçim sistemini proporsiyonel sistem ile

Kosova Anayasa Çerçevesi'yle, çepitli toplulukların temsil edilmesinin sağlanması amacıyla, organların seçilmesi doğrultusunda kilitsel noktalar öngörülmüştür, fakat bu kilitsel noktalar kadınların temsil edilmesini kapsamış değildir, böylece yönetici organlar sektörlerindeki kadınların sayısı, ister seçilen kadınların genel sektörüne, ister de toplum-

tamıdır. Bu sistemin iyi tarafını, Kosova Meclisi'nde birçok politik gurubun temsil edilmesi oluşturmaktadır. Meclise ait olan toplam 14 parti ile politik gurubunda 120 milletvekili bulunmaktadır. Bunun dışında, Arnavutlar hariç, çepitli ulusal mensubiyeti temsil eden toplam 7 politik partiden oluşan uluslar ile çepitli topluluklar temsil edilmektedir.

Kosova'daki proporsiyonel sistemi, demokrasi sistemin inşaat edilmesinin daha başında varolan gereksinimlerin yönetimi ve belirli politik stabilitein sağlanması yönünde, bir parti konsensusun part koştudu faydalı politik barış da sağlamıştır. Bu esas üzere Kosova Hükümeti ve bu anda Kosova'da etkinlikte bulunan tüm diğer enstitüler kurulumdur. Üç yıl süren bu yönetimde klasik pozisyonumuz olmadı için kararların alınması doğrultusunda politik baskılarla da karışılmış değildir.

Proporsiyonel olmasına rağmen, Kosova'daki seçim sistemi, bu gibi temiz sistemin zayıflıklarını ortadan kaldıran daha bazı koşullarla kapsamıştır. Örneğin: seçimler sırasında kadınlara yüzde 30 oranlık hak verilmiştir. Bunun dışında, diğer uluslar sıralarından Kosova Meclisi'nde 20 milletvekilin ver

burada yüzde 10'u Sırp halkına mensup kişiler oluşturmaktadır. Aynı zamanda, Kosova Anayasa Çerçevesi'yle, çepitli toplulukların temsil edilmesinin sağlanması amacıyla, organların seçilmesi doğrultusunda kilitsel noktalar öngörülmüştür, fakat bu kilitsel noktalar kadınların temsil edilmesini kapsamış değildir, böylece yönetici organlar sektörlerindeki kadınların sayısı, ister seçilen kadınların genel sektörüne, ister de toplumdaki kadınların sektörüne uygun değildir.

Kosova'da, ister lokal, ister merkezi seviyedeki seçim strüktürlerinde kadınların temsil edilmesi garantili biçimlerden biri olmalıdır, demek oluyor ki serbest seçimlerde kadınların bu oranı aşılmayacağı demek değildir. Ben ileride de kadınların temsil edilmesinde önemli noktayı oluşturan bu yüzde 30'luk oranın aynı kalması taraftarıyım ve bir şekilde bu, kadınların yönetici organlarda da temsil edilmesini garanti etmelidir. Örneğin: eğer bir parti 3 Bakanlık yerine sahip çıkarsa, o zaman bu yerlerden biri bir bayanla tamamlanmalıdır.

Ýdeal pekil bulunmalı

Geçmişten aktarılan sayısız koşullar, geleneksel çalışmalarda kadınların seferber olması ve

Fatmir Sejdiu, ECMI Müdürü Mark Weller'i kabul etti

Yasanın hazırlanması ile onaylanması sürecinde Kosova'nın, Avrupa yasacılığının standartlarıyla uyumlu olarak çözümleri sunma

Hükümetin işbirliğiyle birlikte Kosova Meclisi, yasanın hazırlanması ile onaylanması sürecinde, Avrupa yasacılığının standartlarıyla uyumlu olarak çözümleri sunma hakkına sahiptir. Bu açıdan, esas amaçlardan birini, insan hakları ile azınlıklar haklarının sağlanmasına ilişkin olan standartların yerine getirilmesi de teşkil etmektedir. Aynı zamanda bu, herpeyin ortakça süreçte bulunması için Kosova'nın şimdiye kadar harcamış olduğu çabaları çerçevesinde oldukça önemli olan faktörlerden birini de oluşturmaktadır ve sadece bu şekilde vatan dağlar kendisini kendi ülkesinde gibi hissedebilir. Böylece, bağımsızlığı kurma çabasında bulunan Kosova'nın amacı Avrupa'nın bir parçası olmasıdır. Bu sözler, Kosova Meclisi Başkanlık Kurulu üyesi Fatmir Sejdiu'nun, ECMI (Azınlıklar Konusu'na ait Avrupa Merkezi) Müdürü sayın Mark Welleri ve sözkonusu büro şefi Robert

Cuis ile yaptığı görüşme sırasında ortaya atılan esas saptamalardan bazılarıydı. Bu görüşmenin esas konusunu, Yasa Tasarısının hazırlanmasından başlayarak yasacılık alanında sözkonusu merkezin yardımda bulunacağı oluşturmaktaydı. Bununla ilgili Sayın Mark Weller, Meclis organlarından geçecek olan yasacılığın bütünlüklü sürecinde daimi yardımda bulunacağına söz verdi.

Sayın Mark Weller ile görüşmede bulunan Fatmir Sejdiu, zamanla uyumlu olmayan bazı şeylerin ortadan kaldırılması amacıyla, Anayasa Çerçevesi'nin tamamlanması sürecinden de bahsetti.

Yetkilerin yerli enstitülere aktarılması gerekliliğine değinirken, Sayın Sejdiu, yetkilerin aktarılmasının görevlerin sorumlulukla yerine getirilmesi alanının sağladığı belirte, şimdiye kadar bu alanda uluslararası faktör tarafından bazı kuşakların mevcut olduğunu da vurguladı.

AMERÝKA RESMÝ KÝPÝLERÝN,
KOSOVA'DA KAYIP KÝPÝLER KOMÝSY-
ONU TEMSÝLCÝLERÝYLE TOPLANTISI

Zorlukların nedeni yetkilerin yetersizliğinden kaynaklanıyor

Kosova Meclisi'nin Kayıp Kipilere ait Komisyonu Başkanı Flora Brovina ve Kosova Hükümet'inde Kayıp Kipilere ait Komisyonu Başkanı Habit Hajredinaj, Demokrasileşme ve Yardımsever Konularına ait Daire'ye bağlı Amerika'nın Steyd Departamenti temsilcisi Ireneo Bong Miquiabas ve kayıp kípiller sorunuyla uğraşacak olan Amerika Dairesine bağlı politik resmi kípisi David A. Holms ile görüştüler.

Bu münasebetle, Amerika'nın resmi kípileri, Kosova aileleri tarafından dört yıldan bu yana Sırp devlet güçleri tarafından zoraki kaçırılan ve kayıp kípillerle ilgili konular hakkında bilgi edindiler. Bütün süreçlerin uygulanmasından sonra, kimliklerin çok yavaş saptanması ve öldürülenlerin cenazelerinin geri çevrilmesi, çözümlenmesi gereken çok acı verici bir sorundur.

Yetkilerin olmayışı yüzünden bu iki komisyonun karpıaptıkları zorluklar vurgulandı. UNMIK'in kayıp kípilere ait Dairesi, bizim enstitüyonlarımız partner kimliğinde bile olmadan, bu konu ile ilgili bütün yetkilere sahiptir.

Amerika'nın remi kípileri, Priştine ve Belgrad arasındaki görüşmelerin, kayıp kípillerin kimliklerinin belirlenmesine olumlu katkıde bulunabilir. Bu toplantıda evsahibi, bu çok zor bir konunun çözümlenmesi

Kosova'daki kadınlarımız erkeklerle eşit haka sahip değildiler. Bu durum eğitim ile işbulma seviyesinde de aynıdır. Her toplumda olduğu gibi, Kosova'da da kadın nüfusun yarısını oluşturmaktadır, fakat işbulma oranı hala düşüktür, daha doğrusu yüzde 25'ten daha azdır. Bununla birlikte yüksek öğrenim görme seviyesi de oldukça düşüktür. Bunun için de kadınların temsil edilmesinin kaliteye zarar

dikkatli olmalıyız.

<<<<

Eğer belirli kalite ile yeteneklere sahipsek, devamlı olarak seferber olma olanaklarımız varsa ve eğer her açıdan politik ile diğer alanlarda katkıde bulunabilirsek, o zaman biz saygı dekil, sunabileceğimiz katkıde gözönünde bulundurmalıyız ve aynı zamanda erkeklerle birlikte seferber olmak ve temsil edilmelidir.

>>>>

değildir, çünkü her seviyedeki seçim strüktürlerinde sayı bakımından kadınların temsil edilmesi oran açısından oldukça düşüktür, fakat gereksinim duyulan yerlerde birkaç dil bilen, politik ile devlet işleriyle uğraşmak için istek ve zamanı olan ve aynı zamanda verilen görevleri başarıyla yerine getirebilecek yetenekli ve eğitimli kadınlar temsil edilmelidir.

Hükümet, Sýrbistan ile diyalogun önemi ne küçümsemip ne de abart-

Bulunduğumuz yılın 2 Ekim tarihli oturumun başlangıcında Kosova Meclisi Başkanı Nexhat Daci, gündem sırasının saptanmasıyla ilgili konuşurken ve yapıyor görüşmeler hakkında milletvekilleri bilgilendirdi. Yanı sıra o, birisi Sn. Solana'dan, diğeri ise Temas Grubu'ndan olmak üzere iki mektup aldığını söyledi. Her iki mektubun içeriğinin hemen hemen aynı olduğunu ve Kosova Enstitüyonları temsilcilerinin sorumlu davranmaları için çağrının yer aldığını, dolayısıyla, daha Haziran ayında düzenlenen Selanik Zirve toplantısında, Priştine ile Belgrad arasında görüşmelerin başlamasına dair görevin sap-

Hükümetin, Kosova ile SKD Birliđi arasında olası görüşmeler üstüne tutumun Meclis tarafından alınmasına dair önerisiyle ilgili olarak Kosova Başbakanı Bajram Rexhepi bunları dedi: "UNMIK'in önceki befi ptayner tarafından ilan edilen ve yetkili uluslararası enstitüyonlar tarafından desteklenen sekiz standarttan birisi olan Sýrbistan ile diyalogu, Kosova Hükümeti hiçbir zaman küçümsememip ve de abartmamıptır. Bu konu, diyalogun meydana gelmesi durumunda, daha hazır olmamız amacıyla birkaç defa Hükümette gündeme getirilmiştir.

Hükümet'e daha çok yetki verilmelidir

Kosova vatandaşlarının real beklentileri ve diyalogun da kapsandığı öngörülen standartların yerine getirilmesi yönünde, ipelevliliğinin artması ve daha etkili olabilmesi için Hükümet'e daha büyük yetkinin verilmesini haklı olarak istedik. Bu açıdan, şimdiye kadar UNMIK'in buna hazır olduğunu görmedik, diye vurguladı Rexhepi. Konuşmasının devamında o katılımcılara, yeni gözlemci Harri Holkeri'nin gelmesiyle, 26 Ağustos 2003 tarihinde, diğer bakanlıkların oluşturulması yönünde ilk adım olarak Hükümet'te bazı dairelerin kurulması için asgari istemlerini yazılı olarak sunduğunu bildirdi. Ancak, bunu ciddi olarak görüpeceğine dair pifai söz vermekten başka, bundan iki aylık bir beklemeden sonra, hala ayan bir cevabın gelmediğini vurguladı.

Bu arada Sýrbistan Meclisi ve SKD Birliđi Parlamentosu, Kosova'yı hukuk açıdan Sýrbistan'ın bir bölümü olarak tanıyan Anayasa buyruğunu kabul ettiler, buysa 1244. Rezolüsyona

ların buna tepkisi, Sýrbistan ve Kosova'nın 1244. Rezolüsyonu'na etkisi olmayacaktır beklende olmak üzere genelde olduğu gibi, soluk ve hafifti. Bu kısaca, hatta öyle denilen pratik konulardan söz edilince bile, Sýrbistan'la herhangi bir görüşme için aşınmaz bir engeli oluşturmaktadır.

Kosova'nın yeni gözlemcisinin listesinde, iktisadının kalkındırılması, uluslararası finansi enstitüyonlarından borçların alınması için yolların bulunması ve yeni ipyerlerinin açılması ile ilgili olanaklar; azınlık toplulukların entegrasyonu; polis hizmeti ve yargıtağların daha da etkinleştirilmesi; düzen ve yasallığa saygı; öğretmen ve sağlık ipçilerinin, emeklilerin, malüllerin gibi bazı sosyal kategorileri için en elverişli çözüm yollarının bulunması yönünde ortak emeğin sunulması gibi Kosova'nın karşılaştığı güncel sorunlarının bulunacağını haklı olarak beklidik.

Ancak, başkınılığımıza rağmen, onun bütün enerjisi, yetkili uluslararası enstitüyonların desteği ile Sýrbistan'la diyaloga yöneliktir. Yerli enstitüyonlardan söz edilince, her beklıyle, her zaman ve her yöntem ile onların katılacağını kendiliğinden normal olduğuna dair bir düşünce vardı.

Bu arada Sýrbistan, görüşmelerde taraf olarak, son iki-üç yıldır yıpratıcı etkinliğiyle bilinen Sýrbistan Asbaşkanı Nebojša Covic olmak üzere Koordinasyon merkezini saptamıptı, Kosova delegasyonunu ise özel temsilci yönetmeliydi. Bununla sadece Hakerup-Covic sözleşmesi geçerli sayılıp, ancak görüşmeler "Hayrenki - group" yüksek çalıpma grubunun görüşmelerine benzemip olurdu.

Özellikle yeni UNMIK befinin gelişinden sonra, paralel Sýrp Enstitüyonları'nın kaldırılacağına dair daha önceden de verilen sözlere inanmıptık. Maalesef, eğitim, sağlık, yönetim, ulaşıp ve telekomünikasyon alanlarında ya da bütün Kosova yöresinde aktarılan diğer yetkiler açısından yekvücutlu yönetimin gerçekleştirilmesi yönünde, yapılması gerekenler şimdiye kadar yerinden kıymıdamamıptır.

Tüm bunlar ve diğer beylar Hükümet için, kendi başına karar almakta zorlanmasına neden oldu. 28 şubat 2002 tarihinde yapılan Anlaşma sonucu olan Koalisyon hükümeti, vatandaşlarına, politik önelere ve Meclise karşı kendisine düpen sorumluluklarını bilerek, 27 Eylül 2003 yılında düzenlenen 70. oturumunda, bu konuda tartıştı ve diyalog

kendi katýkýsýný sunması amacıyla tüm bakanlarıyla Hükümet'in de katýlýmý ile, Meclis'in politik karar alması konusunda anlaþtı ve bu karar Kosova Meclisi'ne sunuldu.

Selanik Zirve oturumunda, Sn. þtayner'in önerilen noktalarýndan sadece þunlar kabul edildi: mültecilerin geri dönmesi, kayýp kípiller, energetik, ulaþým ve telekomunikasyon. Bu noktalardan ikisi- mültecilerin geri dönmesi ve kayýp kípiller, sadece UNMIK yetkisindedir, energetik ve ulaþým ise yerli enstitüsyonlar ve UNMIK 'in karma sorumluluklarına düþmektedir.

Baþbakanýn konuşması ve açıklamalarýndan sonra Sn. Nexhat Daci, katýlýmcýlara, UNMIK Delegasyonu'nu Harri Hokeri'nin, Kosova Enstitüsyonlarý'ný ise, kendilerinin anlaþma üzere saptayacaklarý delegasyonun yöneteceđine dair kararýn alýndýđýný bildiren açıklamanýn geldiđini söyledi.

Politik sorumluluđumuzun gerektirdiđi seviyeye uygun davranmalýyýz

Kosova Meclisi'nde LDK Partisi Gurup þefi Sabri Hamiti, bu salonda iki hafta önce de konuşmuş olduđumuz bir konu hakkında Kosova Baþbakaný'nýn konuşmasına tanýk olduđumuzu söyledi. Öyleki, iki hafta önce söylediklerimize yeni bir þey eklemeye geređin olmadýđýný ileri sürdü, çünkü, Baþbakan'ýn konuşmasýndaki birçok noktalar, iki hafta önce burada konuşulanlarýn ortaya atýlmasına benzemektedir. Bu açıdan, bulunduđumuz politik durum ile ilgili iç uzlaþmanýn var olduđunu görüyoruz.

Diđer taraftan, bugün Meclis'ten ne istendiđi anlaþýlmýyan konuşmasýný dinledik. Diyalog olanađý ile ilgili ikircimlikten baþka, onun istemini tamamýyla anlamadým.

Selanik'te AB'nin Zirve toplantýsýndan bu yana Kosova Enstitüsyonlarý temsilcilerinin, komþusu olarak SKD Birliđi'nin de katýlýmýyla, komþularla diyalog için hazýr olduklarýný açıkça beyan ettiklerinin ayan olması gerekir. İkincisi, Kosova'nýn Enstitüsyonlarý ve yetkili politik partilerinin temsilcileri, uluslararsý politik yetkilileri ile görüþtükleri her fýrsatta, her zaman ayan olarak bu diyalog taraftarý olduklarýný ileri sürmüþlerdir. Bu bellidir ve bana olduđu gibi herkese ayandýr.

Politik ve yönetici sorumluluđumuzun gerektirdiđi seviyeye uygun davranmamýzý isterdim ve yüksek politik yönetici görevinde bulunanlarýn, politik ikiyüzlülüđü ellerinden geldiđi kadar ortadan kaldýrmalarýný ve enstitüsyonel yöntemiyle kurulmuş olan politik tutumlarý, kapanýk kapýlar ardýnda, yani dört göz arasýnda olduđu gibi, seçmenler önünde olmak üzere aleni temaslar süresinde de savunmalýdır.

muzu göz önümüzde bulundurursak, hatta ideal toplumsal düzenlerde bile sorumlu kípiller için bunun gerekli olduğunu düþünüyorum.

Bizim Meclisi'mizin, özellikle politik açıdan diyaloga karpý gelmek için hiçbir nedeni yok. Ancak Meclisi'miz, þtayner tarafýndan dile getirilen ve Kosova'daki ve Kosova dýþýndaki diđer uluslararası enstitüsyonlar tarafýndan desteklenen diyalog, standartlardan biri ise, diyalogun da kendi standartlarýnýn var olduđunu bilecek kadar olgun-

dur. Bu diyalogun, hazýrlýk standartlarý var mı? Bana göre yok. Bir, önerilen konulardan söz edilince, onlardan ikisi hakkında asla tartýpmamak gerekir, çünkü savapta kayýp kípiller hakkında sorumluluk sorunu, imzalayan tüm devletler için geçerli olan uluslararası anlaþmalarla onaylanmýþ ve onlara saygý göstermek ve uygulamak gerekir. İki, önerilen diđer konular kýsmendir ve þimdi buna, UNMIK-Kosova Hükümeti (ki buna önceden iki kafalý hükümet demiþtim) arasýnda sorumlulukla ilgili sorun bađlanmaktadır, bu, Hükümete tamamýyla býrakamýyacadıýmýz sorumluluktur, ancak bunu UNMIK de ona sađlayamaz. Demek oluyor ki, yarý yarıya ayrýlan sorundan söz edilmektedir. Bu, olası somut sorunlar konusunda diyalog baþlamazdan önce Hükümet ile UNMIK arasýnda sýký sözleşmeyle çözümlenebilir.

Sonunda: Diyaloga katýlanlarýn ayný masada oturduklarýnýn gözükmesi ve ortak resim çekmek için diyalog gerekiyorsa, ben bunu yararsýz ve oyun olarak sayýyorum. Kosova toplumunun, vatandaþlarýn sorunlarý hakkında gereksinme varsa, o zaman diyalog muhakkak ki gereklidir. Ancak, bu vatandaþlarýn politik geleceđine zarar veriyorsa, Kosova'da yerine getirilebilecek hiçbir somut vatanþa çýkarý yoktur, diye vurguladı Hamiti.

Uluslararsý topluluk, anayasal saldýry denemelerinde bulunurken Sýrbistan'ý engellemek için somut enstitüsyonel etkinliklerde bulunmamýþtır.

Arsim Bayrami, bugün tartýpmakta olduđumuz konunun, en önemli politik konulardan biri olduđunu ve dolayısıyla bizden, otoritemizi belli edecek çok büyük bir sorumluluk istenmektedir. Bilindiđi gibi kendi enstitüsyonlarý önünde düþüncesini ortaya atmýþtır, o her zaman Sýrbistan'da dahil olmak üzere yöredeki bütün ülkelerle, iyi komþu iliþkiler siyasetini desteklemiþtir.

Ancak, bilindiđi gibi, Kosova 1244 Rezolüsyonu'nun uygulanmasýnda ve Kosova'nýn nihayi statüsünün hazýrlanması yolunda çok

için bir politik çözüm yolunu kolaylaştırmak için bu UNMIK ve BM'in en önemli görevlerinden biridir.

Kosova'ya yetkileri ve sorumlulukları çok yavaş aktarıldığı bu kopullar altında da özyönetim için yetenekli olduğunu tasdiklaması için, Kosova'dan, çok olumsuz ve iki nedenden dolayı epey haksız kopullarda, Sırbistan'la bir sürece girmesi isteniyor: Bir, Sırbistan'nın, Kosova'ya karşlı saldırı devlet siyasetini sergilemiş, Anayasa akidleri sayesinde Anayasa saldırınlığını yapmış ve yapmaya çalışmıştı. İkinci, Kosova'nın, yetkileri olmadan ve bana göre tam anlamıyla haklı olmayan bir temsilcilikle, son derece haksız bir pozisyona gitmektedir.

Diğer yandan, standartlardan biri olarak Belgrad'la görüşmelerin olmasını saptayan uluslararası topluluk, bana göre, Kosova'nın hukuki-politik benliğinin kurulmasını çok yavaş hazırlamıştı; 1244 Rezolüsyonu çok yavaş uyguluyor ve bu rezolüsyonun uygulanmasının, beşinci yılına girmekteyiz, aslında kendi benliğimizi belirtme hakkına sahip olmadan bunu yapıyoruz. Diğer yandan uluslararası topluluk, geçen gün Sn. Pöyner'den İpitiğimiz sözlü bildirilerden başka, Sırbistan'ın Anayasa saldırınlığını engellemek için somut enstitüyonel önlemleri almamış ve Kosova hakkındaki bu saldırınlığı geçersiz saymak ve daha geç bir safhada Kosova statüsünün demokratik çözümünün sağlanmasına yardımcı olması için herhangi bir önemli adım atmamıştı.

Bu açıdan Kosova'nın, bu görüşmeler için hazır olup olmadığına real olarak bakmamız gerektiğini düşünüyorum.

Dragişa Krstoviğ, Kosova Meclisi'nde "Povratak" (Dönüş) Gurubu befi, bu sorunları çözmemiz ve Kosova'daki durumu düzeltmemiz yönünde, uluslararası misyonun yardımıyla şimdiye kadar sunduğumuz çabalarla, bizi memnun edecek sonuçları elde etmeye yetmediğini vurguladı. Bundan dolayı, benim düşünce göre, Sırbistan ile Karadağ Birliği ve Kosova Geçici Özyönetim Enstitüyonları arasında görüşmelerin, bu sorunların çözülmesi ve Kosova ile Metohiya'nın, daha güzel bir geleceğe doğru adım atması, tüm insanlar için rahat ve güvenli bir yaşam için kopulların sağlanması, geçmişi bizden çok uzaklarda bırakmamız ve her konuda katılımcı olmamız. Avrupa ile dünyanın uygar halk ile toplumlarına katılmamız gerektiğini düşünüyorum. Bunu ne kadar daha erkenden anlarsak, geçmişi ve bugünü de daha çabuk ardımızda bırakır ve daha güzel ve güvenli geleceğe adım atmış oluruz. Bundan dolayı, tüm bunlar hakkında görüşmelerin de yerini hiçbir şeyin tutamayacağı ve bu

Eğer bu pansı kaçırmış olursak, Sırbistan ile Karadağ Birliği ile Kosova Geçici Özyönetim Enstitüyonları arasındaki görüşmelere bizim yanımız farklı olursa, bu görüşmelere yanlı yön vermiş olursak, ki bunu sorumsuz siyasetçiler yapabilirler de, o zaman, zor olan bugünümüz çok daha uzun, geleceğimiz ise devamlı uzak kalacaktır. "Povratak" (Dönüş) Koalisyonu milletvekiller grubu, görüşmelerin başlaması yönünde ıstar eden uluslararası topluluğun çabalarını selamlıyor ve yapamakta olduğumuz duruma kıyasen büyük bir dönüşümde bulunmamız için bunun bir fırsat

olduğunu düşünmektedir ve dolayısıyla, tam ve samimi görüşmelerin, Kosova'daki bütün toplulukların, özellikle ise Arnavut ile Sırp topluluğunun yakınlaşması ve barışmasına sebep olabileceğini düşünmektedir.

Bundan dolayı, burada ortaya atılan bazı tutumları anlamadığımızı söylemek mecburiyetindeyim. Bu yüzden maalesef bizim kaygımız gittikçe büyümektedir, ancak biz, Kosova sorunlarının çözülmesi için bugün umudun olduğunu düşünuyoruz.

Teknik görüşmeler herpeyden çok improvizasyonu tepkil etmekte

Kosova Meclisi'nde AAK Parti Gurubu adına konuşan **Ramush Haradinaj**, teknik görüşmelerin gerçekleşmesi doğrultusunda yapılan hazırlıkların, herpeyden çok teknik improvizasyonu tepkil ettiğini belirtti. İlk sırada, görüşmeleri nasıl başlatcağımızla ilgili aramızdan hiç kimsenin ayrıntılı planı ya da beşası yok. Bunun neden improvizasyonu tepkil ettiğiyle ilgili sadece bir örneği ortaya atmaya çalışcağım? Sayın Harri Holker ister

lendi, kendisiyle tokalaştık ve bununla herşey sona erdi!"

Bundan sonraki adresimiz neresi? Yapılan konuşmalar hakkında bilgi edinmemiz amacıyla bundan böyle kime başvurmamız gereklidir?

Bizler bu kürsüde de düşüncemizi ortaya attık: bize ciddi ve relevant uluslararası aray gerekmektedir; ilk sembolik karpışmadan sonra adresimizin neresi olduğunu bilmemiz amacıyla, doğru adresin belirlenmesini istiyoruz. Sembolik olsa bile, Amerika Hükümeti temsilcilerinin de yer almasının gerekli olduğunu belirttik. Çünkü, Kosova'daki savaşın sona ermesi yönünde uluslararası topluluğu yönetenlerin bizim için neler yaptıkları bilincinde olduğumuzu belirtmemiz amacıyla onları davet etmeye görevliyiz. Ayrıntıları açıklamadan, böyle bir karpışmada Kosova yurttaşlarını, bu durumda ise enstitüler liderlerini yönetmek iyi değil, aynı zamanda kimin kiminle konuşacağını saptamadan, görüşmelerle ilgili istemin bemasız Meclise gönderilmesi de doğru değil. Ayan olmayan bu gibi görüşmeleri nasıl destekleyebiliriz.

Bu görüşmeleri tam anlamıyla iprovizasyon eden bir örneği daha ortaya atmak istiyorum: Sayın Harri Holker "task forsu", yani görüşmelerin başarıyla sürdürülmesi amacıyla, çalışmada gurubu ya da ekibi kurduğunu belirtmekte. Bu görüşmeleri kimler yönetiyor? UNMIK mi, yoksa Kosova Hükümeti mi? Eğer Kosova Hükümeti bu görüşmelere katılıyorsa, bu görüşmelere Bakan ve Kosova Babbakanının katılması ve karpış tarafla tokalaşması gerekiyorsa, o zaman onların kendi "task forsu" olmalıdır.

Sayın Harri Holkeri'nin görevi Kosova'daki uluslararası topluluk kapasitelerini güçlendirmek değil, onları azaltmak ve tüm sorumlulukları yerli enstitülere aktarmaktır. Bizler bu istemimizi daha ilk günde ortaya attık. Sayın Harri Holker'in Belgradla yapılması gereken teknik görüşmelere öncelik verdiğini bilerek, yapılması öngörülen görüşmelerin gerçekleştirilmesini engellemek ve durdurmak istemedik ve bu şekilde Sayın Holkeri'ye, Kosova Enstitüleri ile Kosova Hükümeti kapasitelerinin artırılması yönünde neler yaptığını bilincinde olduğumuzu belirtmek istedik.

Ama Sayın Holkeri bugüne kadar insanlarımız ve enstitülerimize saygı göstermediği için, bizler de bu görüşmelerin gerçekleştirilmesine "evet" diyemeyiz. Demek oluyor ki, tamamıyla bir iprovizasyon yapıyor!

Diğer bir örnek alalım: neden Kosova'da Kamu Güvenlik Bakanlığının ve Adliye Bakanlığının kurulmasına izin verilmiyor, oysa bilinen bir gerçektir ki, çeşitli ülkelerin bölgeleri, ister feder-

tekniksel olduğu için, o zaman Kosova'nın bazı önemli alanlarda yeteneklenmesi gereklidir. Diğer yandan Savunma Bakanlığının ile Dışişleri Bakanlığının kurulması yönünde de şu ana kadar hiçbir şeyin yapılması gerçekten çok anlamsız gibime geliyor.

Konuyla ilgili tartışmalara katılan Sadik Idrizi ise, "Diğer Toplulukların", Priştine ile Belgrad arasında yapılacak olan diyalogla ilgili Kosova Meclisi'ndeki çoğunluğun tutumunu destekleyeceğini belirtti. Eğer diyalog gerçekleştirirse, diğer topluluklar, kendi özel sorunları yüzünden katılmayı istemekteler.

Yç diyaloga gereksinim duymaktayız
Xhavit Haliti'nin düşüncesine göre, bir bütünlük olarak Kosova siyaseti, siyasetçiler, meclis gurupları ve tüm diğer özneler kompu ülkelerle diyalogun yapılmasına karpış olmadıklarını birkaç kez ifade ettiler. Fakat, kompu ülkelerle demezden önce, bizim ne olduğumuzu ve o görüşmelerde neyi temsil ettiğimizi bilmemiz gereklidir. Bunun için de bu açıdan son günlerde bizde mevcut olmayan, oysa Sırbistan'da örgütlü tartışma haline dönüşen konuyla ilgili birkaç soru sormak istiyorum. Aynı zamanda bu gibi konular altında görüşmelere katılıp katılmayacağımızla ilgili kendi düşüncemi ortaya atmak istiyorum.

şimdiye kadar Sırbistan'ın tüm resmi temsilcileri, kompu ülkeyle değil, "Özerk Bölgeyle" kelimesini kullanarak görüşmede bulunacaklarını ifade ettiler. Oysa bizler her zaman konuşmamızda hep "kompu ülkelerle" kelimesini kullandık.

Tartışmasının devamında Sayın Haliti şöyle konuştu: "Belgrad'a yolculuk yapabileceğimiz gemileri yaktık, ve her kim başka türlü düşünüyorsa, hata yapıyor demektir, bundan başka eğer herhangi bir kimse oraya dönebilmesi için gemi kurmayı düşünüyorsa, o da hatalıdır, bozulabileceğini gözönünde bulundurmalıdır. Bundan ötürü de uluslararası topluluk, Sırbistan ve milletvekili olarak bizler, Kosova olarak Sırbistan'la barışçıl bir anlaşmanın imzalanmasını ve bunu yaparken Sırbistan'ın Kosova sınırlarından kendi silahlı güçlerini çekmesini istemeliyiz. Eğer bunların hepsi gerçekleştirilmezse, o zaman Kosova ile Sırbistan arasındaki barışçıl anlaşma sadece formalite olarak sayılır.

Kosova Meclisi'nin Yönetmeliði üstüne

Kosova Meclisi'nin 9 Ekim tarihli toplantısında, Kosova Meclisi Geçici Yönetmeliði üstüne deðiřtirgelerin sunulması ile ilgili yasama, yargıtay ve Anayasa Çerçevesi konularına ait Komisyon'un önergelerinin görüþülmesi dolayısıyla söz alan Arsim Bayrami, uzun zamandan beri bu mecliste, hangi yönetmelik ile çalışıldığını sorduğunu, ancak buna hiçbir zaman cevap verilmediğini ileri sürdü.

Aslında biz daha geçen yıl Kosova Meclisi Yönetmeliði'ni kabul ettik ve bana göre onun yürürlüğe girmesinin devamlı ertelenmesi özürli deðildir diye düþünüyorum. Bu arada, UNMIK'in hukuk dairesi, bazı uyarılarda bulunmuş ve bazı çözüm yollarının, Meclis yetkilerini aþtırdığını ve Anayasa Çerçevesi'yle çelişkili olduğunu saptayan bazı uyarılarda bulundu.

Yasama konularına ait Komisyon, bu uyarıları kabul etmiş, görülmüş ve hakkında tartışmalar yürütmüştür ve onlardan bazıların, kabul edilmesi gerektiğini saptadı. Çünkü Anayasa Çerçevesi'nde uygun deðiřmeleri yapmasak, Yönetmelikteki bazı konuları asla aþamayız.

Ayrıca, "Povratak" (Dönüş) Koalisyonu'nun bir malzemesi dağıydı, ki böylece deðiřtirgelerin üstüne deðiřtirgelerin sunulması pratiði devam ediyor, buysa iyi bir pratik deðildir. Komisyon, tüm bunların anlamsız olduğunu ileri sürdü ve komisyon çalışmalarını süresinde de bu kaygıların ortaya atıldığını ve bu çalışmalara "Povratak" (Dönüş) Koalisyon'un her iki temsilcisinin katıldığını ve düþüncelerini ortaya attıklarını vurguladı. Bu uyarılardan bazıları, kabul edilmiştir, öyleki bunlar hakkında konuşmanın anlamsız olduğunu düþünüyorum.

Ortaya atılamaz, çünkü o daha önce kabul edilmişti. Biz, sadece UNMIK tarafından atılan uyarılar konusunda tartışmalıyız, diye vurguladı Bayrami.

Ýsrarlar geçerli sayılmaz

Ortaya atıldığımız önergelerin özeti olmadığının, sadece bazı terimoloji deðiřmeler ve Anayasa Çerçevesi'nin ısrar ettiği meburen deðiřmelerden söz edilmektedir diye düþünüyoruz.

Bu Yönetmeliğin, bu uyarılarla birlikte ertelemeyen yürürlüğe geçmesini istemekteyiz. Yönetmeliğin, yasa olmadığının ve yasama süreçleri safhasından geçmediği, daha doğrusu üç görüşün sürecine tabii tutulmadığını unutmamamız gerekir. Bu, Kosova Meclisi'nin özel akididir ve bugün Meclis'in bu raporu - yönetmeliği kabul etmesi durumunda, aynısının daha bugün yürürlüğe girmiş olarak bilinmesini istiyoruz.

Meclis Başkanlığı'ndan, ertelemeyen yeni Yönetmeliği ilan etmesini ve bütün milletvekillere aynılarının dağıtılmasını istiyoruz.

Ayrıca, Kosova Meclisi'nin bütün milletvekillerinin, milletvekillere özel olan yeni kartlarla tedarik edilmelerini istiyoruz.

Bütün milletvekillerin, Anayasa Çerçevesi ve bu Yönetmelik ile tanınmış olan sınırlı dokunulmazlığın milletvekiller için geçerli olması için dokunulmazlık kartlarıyla tedarik edilmelerini istiyoruz. Başkanlıktan, özellikle ise Meclis'in Administratif Hizmeti'nden, bu konunun ciddiye alınmasını istiyoruz. Çünkü biz, vekilliðimizin yarı yolunda bulunmamıza rağmen, hala milletvekillik ya da dokunulmazlık karnelerine sahip deðiliz.

sürecimizin göz alıcı olduğunu, ancak bunun bazan karmaşıklıkla yol açtığını, tüm bunların ise uzun sürmesine, hatta yıllarca başımızın dönmesine neden olmaktadır. Örneğin: Yönetmelikle başımıza gelenler, bunu göstermektedir.

Bu Meclis'in göz önünde bulundurulması gereken benim bazı ilkesel uyarıları var. Biz Anayasa Çerçevesi'ne göre yani, bu enstitüsünün kurulmasından önce bildiğimiz gibi kabul edilen ve ısrarla kabul ettirilen bir evraka göre çalışmaktayız. Onun ısrarla kabul edildiğini, kurulduktan sonra yetkilerin enstitüyonlara aktarılması süreci de göstermektedir. Bu süreci hiç olmasa pifai olarak ilerleten ek açıklamalar da yapıldı. Bize bugün, dün gece de, Kosova Başkanlık Kurulu'nun, hiç olmasa bir yere kadar komple edileceğine dair söz verildi. Ve düþünün ki, bu süreci frenleyen, donduran ve hatta bazı hareketleriyle geri çeviren önerilerle çalışılmaktayız.

Buna göre, bu önerileri dikkatle görülmemiz gerekmektedir, çünkü bu Meclise herhangi bir ısrarla kabul ettirilmiş olması, başka bir şey, bunu bir daha geçerli saymamız başka bir şeydir.

Bundan dolayı, 8.6 noktasının görülmüş aynısının yeniden formüle etmeyi istiyorum, ancak bu tarafsız bir şekilde yapılmalıdır. Yeniden formüle etmek, uygun Anayasa hükümlerle uyumlu olmalıdır. Bu, söylenenleri asla zeddelememektedir, ama bu yüzden de yetkilerin aktarılması sürecinin ellerini de bağlamamaktadır. Düþünceme göre aynı formülasyonun, 5. deðiřtirge için de geçerli olması gerekir. Benim açıklamam, birincisi, Yönetmelik ve belli kurullarla, bu ya da bu etmenin yetkisinin açıklanmasını istiyorum.

rum. Bundan çok, 5. deđiptirge, beffaflyktan söz etmektedir ve bu noktada, beffaflyktan konuđulduđu nokta hakkýnda, biz pimdi, ortaya atýldýđy gibi, bunun yedek yetkiler olup olmadýđnýn aчыklamada bulunmamýz anlamsýzdýr, siz ise, yedek yetkilerin ne demek olduđunu dýpünün. Ben pimdi Anayasa Çerçevesi'nin 5.5 noktasýna dayanmaktayým, ki buna göre olađanüstü durumlarýn ve sivil korunma hizmetler stratejisinin saptanmasý ve uygulanmasý gibi, olađanüstü durumlar için hazýrlýklar alanýnda, Kosova Enstitýsyonlarý'na sorumluluklar da saptanmaktadýr. Yedek yetkilerden konuđulduđu yerlerde þunlar vurgulanmaktadýr: Sivil korunma ve olađanüstü durumlarla ilgili olaylarýn sorumluluđu, özyönetim enstitýsyonlarýndan yavađ yavađ aktarýlacaktýr. Bundan dolayı, bu iki maddeden, Anayasa hükümlerinin sýnýrlayýcý aчыklama olanađýný ortadan kaldýrmak gerekir. Bu öneri, bu olanađý kaldýrdýđýný umuyorum.

2. deđiptirge, 10. düzenleme ile ilgili bir uyarýyý daha ortaya atmak istiyorum, o da dokunulmazlýđa aittir. Bu konunun þöyle tanımlanmasýný öneriyorum: Bu dokunulmazlýk, yasayla yasaklanmýþ davranýþlarý kapsamamaktadýr, örneđin: topluluklararası, ýrklar, dinler, cinsiyetler ve diđer toplumsal grupasyonlar arasý þiddeti kýpkýrtmak gibi hareketler dokunulmazlýk dýbýnda kalmalýdýr. Aчыklama ise þöyledir: buna müsaede edersek, bu bizim kípisel suçunu yaydýđýmýz anlamýna gelir. Bu hiçbir yerde rastlanmayan bir peydir.

lkincisi, bu durumlarda dokunulmazlýk kaldýrýlmaktadýr, buysa þöyle aчыklanmaktadýr: aчыkça þiddeti yaygýnlaþtıran davranýþlarý kapsamamaktadýr. Ancak, bununla gizli etkinlik olanađýna müsaede ediliyor, ya da sadece topluluklararası þiddet cezalandýrýlýrken, dinlerarasý, cinsiyetler ve diđer toplumsal grupasyonlar arasý þiddetiler neden cezalandýrýlmasýn ki. Bundan dolayı, bu formülasyonun bahlanýyotta zavrýflýklara sahip

gerçekten anlamsýzdýr. Sonunda, benim son uyarým þudur: Genel Sekreterin Özel Temsilcisi'ni, Meclis'in toplantýsýna katýlýp katýlmamasýyla bizim görevlendirmemizi Yönetmelik görüþmez. Bu, Anayasa ile düzene koyulmaktadýr. Biz ise, Özel Temsilci, Meclis toplantýlarına katýlabilir, ancak bizim onu bununla görevlendirmeye Yönetmelik ile hakkýmýz olmadýđýný ileri sürebiliriz. Burada, düzelti özelliđinde olan çok sayýda uyarýlar var, ancak onlar UNMIK uyarýlarýnýn konusu deđildir. Ben, 8.den 11'inci deđiptirge arasýndaki konularýn, yapýlmasý gereken düzelti þeklinde deđipmeler paketi ile kapsan-

masýný öneriyorum. Muhhakak yapýlmasý gereken onlarca, hatta yüzlerce uyarýnýn var olduđuna inanmanýzy istiyorum.

Ljiljana Keni}: Ben Sn. Arsim Bajrami'nin tutumuyla oydap olamýyorum, aslýnda 23.09.2003 tarihinde, yani zamanýnda sunmamýza rađmen bizim deđiptirgelerimizin sürece neden alýnmadýklarýný sormak istiyorum. Bana göre, hiç kimsenin, bizim deđiptirge önermemizi ve sunmamýzy engellemeye hakký yoktur. Ve galiba bütün Sekreterliđ'in ve sonu sonunda sizin de çalyþmalarýnýz üstüne ciddi bir uyarýda bulunmamýz gerekecektir. Her nasýlsa, ben bunun gelecek haftaya ertelenmesini ve bizim deđiptirgelerimizin de diđer milletvekiller önünde olmasýný öneriyorum.

Çerçevesi'yle ve Kosova Meclisi'nin çalyþmalarýyla ters olmayan, birkaç ay önce Yönetmeliđi kabul etmiþtik. Ben komisyonun, UNMIK Hukuk Dairesi tarafýndan gelen uyarýlara cevap vermeye çalyþtıđýnýn anlyorum, ancak, bir seferinde kabul ettiđimiz ve geri dönemeyeceđimiz için Yönetmeliđimizi deforme etmesi yüzünden Komisyon'un bu önerileri de kabul etmemiz gerektiđini de dýpünmüyorum. Demek ki, bu öneriyi biz desteklemeyeceđiz ve onun desteklenmemesini istiyoruz, çünkü birkaç ay evvel kabul ettiđimiz Yönetmenliđe zarar getireceđini dýpünüyoruz.

Uyarýlar, özeti deđiptirmiyor

Sabri Hamiti, Komisyonun son derece profesyonelce çalyþtıđýný ileri sürdü, çünkü bu komisyon, Yönetmeliđimizle ilgili bir parlamentar grup tarafýndan ortaya atýlan önerileri ve UNMIK'in uyarýsýný görüþmüþtür. Bana göre, her zaman için onlarý görüþmüþ olduđu ve bir verziyon yarattýđý için Komisyon iyi bir iþ yapmýþtır.

Benim dýpüncem ve Kosova Meclisi'nde LDK Parti Grubu'nun dýpüncesinden söz edilince, ben, bu uyarýlarýn kabul edilir oldukarýný dýpünüyorum, çünkü, aslýnda özetle hiçbir þey deđiptirmiyor. Ben onlarý iyice inceledim, yanýmda Yönetmelik de var ve onlarý incelemeye ve onu metinsel açıdan deđerlendirmeye

Durumdaki gerginliðin gevþemesi süreçlerine katýlýmý zorlaptýran

S aptanan gündem sýrasýna göre 23 Ekim 2003 tarihli oturumunda Kosova Meclisi malzemelerinin görüþülmesinden önce Baþkan Nexhat Daci, Kosova Meclisi adýna, Slovenya organlarý tarafýndan, Kosova Savunum Birlikleri Komutaný general-leytnant Agim Çeku'nun durdurulması ve tutuklanması ile ilgili düþüncesini verdi ve Kosova'da, devamlý olarak Kosovalýlarýn isteði ve katýlýmý dýþýnda ek politik istikrarsýzlyðýn yaratýldýðýný vurguladı. "Kosova'da komþu ülkenin bütününün iþlevliliðini koruduðunu, enstitüyonlar olarak bir buçuk yýldan beri Uluslararsý topluluðuna, inandırmaya çalyptýk, buna raðmen, gereken sonuç alýnmamýþtır. Bunu, Viyana'daki Zirve oturumunda da tasdýklamaya çalyptým ve maalesef benim haklý olduðum gözüktü.

Var olmayan bir mahkeme, Kosova'da var olmayan bir idare tarafýndan gelen hapis emri ile, bizim ileri sürdüðümüz gibi Kosova'nýn en canlý ve en önemli enstitüyonlarýndan birinin baþkaný durdurulmuþ ve tutuklanmýþtır. Bu, Kosova yöneticilerinin ikinci kez küçümsenmesinden baþka, bununla sadece onlar ve onların kişisel benlikleri deðil, Kosova benliði, onun geçmiþi, bugünü ve Kosova'nýn geleceði küçümsenmektedir. Bunun yaný sýra, sizin ve bütün Kosova'nýn bir gecelik uykusuzluðundan sonra, uluslararsý topluluk içinde çok sorumlu kişiler var olmasý sevindiricidir, öyleki bizim

bulunmak isteyenlere, özellikle kararlý, dirençli ve verimli etkinliði için Sn Holkeri'ye minnetarýz. Bu, enstitüyonlarýmýz, özellikle Meclis için bir boþluk býrakýyor: İleride ne yapmalı? Çok büyük kþkþrtmalar yapılmaktadır. Seçmenler tarafýndan kazandýðýmýz sorumluluklarýmýz, çok yönlüdür ve biz bu

derinden inanarak, uluslararası topluluk ile barýþ taraftarýydýk. Biz, Kosova halkýnýn tasarlanmýþ, planlaptýrýlan ve öngörülen stratejik geleceði yüzünden, ileride de bu gemide beraber kalmak istiyoruz. Ancak bu gibi davranýþlarla hayýr", dedi profesör Daci.

Meclisin enstitüyonel tep-

BEYANNAME'NIN TAM METNÝ

Kosova Meclisi
23 Ekim 2003 tarihi
Priþtine

Kosova Meclisi,

TMK Komutaný General-leytnan Agim Çeku'nun ve ondan önce Kosova Enstitüyonu'nun temsilcisi ile Kosova yurttablarýnýn tutuklanması nedeniyle duyduğumuz huzursuzluktan dolayı, Kosova'da paralel Sýrp organlarýnýn ve Sýrbistan'da Kosova Mahkemeleri diye adlandırýlan organlarýn iþlevliliðine karþý gelerek þu:

B E Y A N N A M E

kabul ediyor:

Kosova Meclisi, Sýrbistan Enstitüyonlarý ve Kosova Yöresi'nde iþlevliliði olan Sýrp mahkeme organlarý tarafýndan alýnan ve Kosova yurttablarýna karþý olan tüm tutuklama kararlarýný, mahkeme kararlarýný ve bu kararlarýn uygulanmasýný geçersiz saymaktadır.

Meclis, Kosova ve Kosova dýþýndaki uluslararası enstitüyonlardan, Interpol ve Europol ile birlikte, Kosova'nýn BMÖ himayesi altýnda olmasý ve kendi demokratik enstitüyonlarýna sahip olmasý dolayýsýyla, Kosova yurttablarýna karþý tutuklama kararlarýný tanınamalarýný istiyor.

Meclis, GSÖT Harri Holkeri'den, Kosova'da paralel enstitüyonlarýn kaldýrýlması için acil adýmlarý atmasýný istiyor.

Meclis, TMK Komutaný General-leytnan Agim Çeku'nun geçen günkü

sorumluluklara uygun davranmalýyýz. Biz, belirli rizikolarý, pahalýya mal olan görmezlikten geliþleri, ancak ve ancak Kosova çýkarýna olduðunu bilerek, tüm bunlarýn Kosova ve vatan-

kisi

Toplantýnýn devamýnda **Bujar Dugolli** konuþmada bulundu. Dugolli, bu toplantýda bir gün önceki olayýn acilen görüþülmesini ve Meclis'in danýþ-

TMK Komutaný General-leytnant Agim Çeku'nun tutuklan- ması kýnandý

Kosova Meclisi Baþkaný Akademik Nexhat Daci, bugün, İsveç Dýþipleri Bakanlýðý'ndaki Siyasi Müdürü Sayýn Anders Linden ve Kosova'daki İsveç Daire þefi Karin Henmarc ile görüþmede bulundu. TMK Komutaný General-Leytnant Agim Çeku'nun Slovenya'da tutuklanmasýndan söz ederken, Baþkan Daci bu davranýþý kýnadýðýný belirtti. Böyle bir davranýþ Kosova enstitülerinin þahýzlarýna ikinci kez yapılmaktadır. Bundan önce, daha doðrusu Milopeviç'in Lahey Mahkemesi'ne gönderilmesinden hemen sonra Sýrp organlarý tarafından PDK Partisi Baþkaný Hashim Thaçi Budapeþte'de tutuklanmýþtı. Ve bu, Sýrbistan'ın, Kosova'daki yeni durumu zor kabul ettiðinin bir kanýtýný daha oluþtursa gerek. UNMIK'in iþbirliðiyle çalıþtıðýný gözönünde bulundurarak, Kosova Enstitüleri'ne gereken saygý sunulmalýdır, dedi konuþmasının devamýnda Baþkan Daci.

Ayný zamanda Baþkan Daci, Slovenya Hükümeti ile diðerlerinin bu gibi davranýþlarýný sert bir dille kýnadý. Milopeviç'in Lahey Mahkemesi'nde bulunduðu bir gerçektir, ama onun güvenlik hizmetinin tüm solcularý etkinliklerini Sýrbistan ve Kosova'da sürdürmektedir. Bizim sürekli amacýmız Avrupa'dır ve bu yönde standartlarý gerçekleþtirmeye hazýrız, çünkü bunlar Avrupa standartlarýný da oluþturmaktadır. Biz yasaların hepsini

olarak tepkide bulunmasýný istedi. Ayný zamanda Kosova Hükümeti'nden, Milopeviç döneminden kalma suçlu (kriminal) sayýlan paralel enstitülerin her zaman için ortadan kaldýrýlması amacıyla, Slovenya Hükümeti ile Belgrad Hükümeti'ne protesto mektubu göndermesini de önerdi. Örnek olarak, Priþtine II Mahkemesi'ndeki yönetici Danica Marinkovic kendi emri üzere üç politik mahkumu öldürmüþtür. Bunların arasýnda Besnik Restelica, Rexhep Bislimi ve Cen Dugolli bulunmaktadır. Danica Marinkovic, Kosova'da güvenlik ve barýþın saðlanması yönünde

enstitüler tabýyyıcılarına karþý dava açan temel kriminellerden biridir.

Sürekli provokasyonlar

Bu toplantýda söz alan Berat Luzha, Sýrp hükümeti tarafýndan Kosova'ya karþý yapılan sürekli provokasyonlar yaný sıra, bu kez Slovenya devlet organlarýnýn provokasyonlarıyla da tanýk olduðumuzu belirtti. PDK Meclisi Gurubu, resmi protesto olarak bir Beyanname'nin hazýrlanmasýný ve onun Slovenya devlet organlarýna gönderilmesi ni önermektedir. Bununla birlikte Sayýn Holkeri'den, Kosova'da etkinliðini sürdüren Sýrbistan'ın paralel enstitülerine karþý nihayi ve sert önlemler alması isteminde bulunmayý da önermektedir. Sizler hepiniz AGIT'in Raporu'nu okumuþsunuzdur. Raporda, Içipleri Sekreterliði'yle birlikte Sýrbista'nýn tüm devlet organlarýnýn sadece Sýrbistan'da deðil, Kosova'da da etkinliðini sürdürdüðu belirtilmektedir.

Düþünceme göre, bu gibi paralel enstitülerin sönmesi zamaný gelmiþtir. Sýrbistan, önceleri olduðu gibi þimdi de Milopeviç'in siyasetini sürdürdüðu için, Kosovayla gerçek diyalogun yapılması doðrultusunda gereken kopulları yerine getirmemektedir.

Konuyla ilgili tartýþmaya katýlan Randjel Nojkic ise, konuþması sırasında sýnýrlandýrýlmasýnýn gerekli olduðunu belirterek þöyle konuþtu: "Siz, Kosova ve Metohiya'nýn bütünlüklü Meclisi adına deðil, büyük bir Meclis çoðunluðu hakkında konuþmanız ve ben sizin bu þekilde davranmanızý rica ediyorum. Viyana ziyaretindeyken siz ve Sayýn Rugova, Kosova ve Metohiya'nýn halkýný deðil, çoðunluk gurubunu temsil ettiniz. Kosova ve Metohiya'nýn belirli yurttaþları tarafından güven kazanan ve oldukça önemli olan

Savaþ cinayetleri için sorumlu olduklarýný söylüyorsunuz, oysa düþünceme göre savaþ cinayetleri için herkes sorumludur. Siz de, savaþ sırasında Kosova ve Metohiya topraklarında Sýrp, Arnavut, Rom ve diðer halkın kurban gittiðini biliyorsunuz. Öyle ki, eðer kurbanlar varsa, bunlar için sorumlu olan kişiler de vardýr. Yapamýþ olduðumuz devletin herpeyden önce bu alanlardaki topluluðunu savunmak istemesi normaldir. Bundan ötürü, býrakın bunun hakkında adliye organları ve uluslararası topluluk karar getirsin.

Kosova Meclisi Baþkaný Nexhat Daci þunları dedi: Nojkic'in zorluklarýný ben alayabilirim, çünkü o bir demokratik sisteme katýlmasýný istemedi, bundan dolayı, demokrasi ve demokratik çoðunluğun esas kurallarýný anlamak durumunda deðil.

Sýrbistan'ın Kosova yurttaþlarına karþý almakta olduðu tüm akid- lerin kaldýrýlması isteniyor

Sabri Hamiti, gündem sırasında geçmezden önce, somut güncelleliðin, acý bir konunun gerektirdiði bir konunun açýldýðýný ileri sürdü. Bizim yabancı ülkelerle ilþkilerimizden ve insanlarımızýza, bu somut örnekte ise temsilcilerimize karþý davranýþlardan söz edilmektedir. Siz, insanlara karþý bu tür davranýþların, hergünkü hayatta basit diye adlandırdýðýmız bu davranýþların ne kadar yabancı olduðunu bilmelisiniz, dahası bu davranýþların kípilere-temsilcilere karþý kullanýldýðý zaman nasýl bir nitelikte olduðunu düþünülebilir.

Ben, bu þekilde de karþýlanmasýnýn iyi olduðunu düþünüyorum. Ancak Meclis, seçmenleri önünde çok sorumlu bir organ olarak, Kosova'nýn politik temsili önünde-eðer yazılı olarak tutum almayý kararlaþtırýrsa, o zaman, tutumu bu þekilde almaktadır.

